

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A
REGIONÁLNÍCH STUDIÍ, Z. Ú., ČESKÉ
BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**PREVENCE UŽÍVÁNÍ NÁVYKOVÝCH LÁTEK NA
2.STUPNI ZÁKLADNÍ ŠKOLY A ZÁKLADNÍ
UMĚLECKÉ ŠKOLY ZLIV**

Autor práce: Ondřej Wohlschläger

Studijní program: Bezpečnostně právní činnost

Forma studia: Kombinovaná

Vedoucí práce: Mgr. Zuzana Kocíková, MBA, LL.M

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2025

VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH STUDIÍ, z. ú.
Žižkova tř. 1632/5b, 370 01 České Budějovice

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení studenta: Ondřej Wohlschläger

Studijní program: Bezpečnostně právní činnost

Forma studia: Kombinovaná

Místo studia: České Budějovice

Název bakalářské práce: Prevence užívání návykových látek na 2. stupni Základní školy a Základní umělecké školy Zlív

Název bakalářské práce v anglickém jazyce: Prevention of the Use of Addictive Substances in the 2nd Grade of Elementary School and Elementary Art School Zlív

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

Vedoucí bakalářské práce (jméno a příjmení, včetně titulů): Mgr. Zuzana Kociková, MBA

Datum zadání bakalářské práce (měsíc, rok): duben 2024

Cíl bakalářské práce:

Hlavním cílem bakalářské práce je zjistit situaci ohledně užívání návykových látek na 2. stupni ZŠ a ZUŠ Zlív, druhy užívaných látek, důvody, které nejčastěji vedou žáky k užívání těchto látek a jakou má ZŠ a ZUŠ Zlív preventivní strategii.

Vedlejším cílem bakalářské práce bude specifikace jednotlivých rizik, zjištění, zda si žáci plně uvědomují rizika užívání návykových látek na své duševní i fyzické zdraví a také trestněprávní aspekt tohoto jednání.

Student:	04.4.2024	
Ondřej Wohlschläger	datum	
Vedoucí práce:	04.4.2024	
Mgr. Zuzana Kociková, MBA	datum	

Schvaluji zadání bakalářské práce:

Vedoucí katedry:	6.6.2024	
doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.	datum	
Prorektor pro studium a vnitřní záležitosti:	21.5.2024	
doc. PhDr. Miroslav Sapák, Ph.D.	datum	
Rektor:	24.5.2024	
doc. Ing. Jiří Dušek, Ph.D.	datum	

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce v elektronické podobě ve veřejně přístupné části infodisku VŠERS, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky vedoucí a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textů mé kvalifikační práce systémem na odhalování plagiátů.

.....

podpis autora práce

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji vedoucí bakalářské práce Mgr. Zuzaně Kocíkové, MBA, LL.M za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

.....

podpis autora práce

Abstrakt

WOHLSCHLÄGER, O. *Prevence užívání návykových látek na 2. stupni ZŠ a ZUŠ Zliv: bakalářská práce*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, z. ú. 2025. 76 s. Vedoucí bakalářské práce Mgr. Zuzana Kocíková, MBA, LL.M

Klíčová slova

Alkohol, drogy, prevence, návykové látky, závislost

Tato práce se týká především problematiky užívání návykových látek u žáků, kteří absolvují povinnou školní docházku na druhém stupni základní školy, v tomto případě konkrétně v rámci Základní školy a Základní umělecké školy Zliv. Nejprve se tato práce bude zabývat užíváním návykových látek, vývojem dětí a mladistvých ve spojitosti s užíváním návykových látek a problematikou závislosti na návykových látkách. Další kapitola poté vymezuje jednotlivé druhy návykových látek, jako jsou drogy, alkohol a tabákové výrobky. Následně se tato práce bude věnovat také dopadům užívání návykových látek na děti a mladistvé a také problematikou prevence užívání návykových látek.

Abstract

WOHLSCHLÄGER, O. Prevention of Substance Use at the Second Level of Primary Schools and Art Schools in Zliv: Bachelor's Thesis. České Budějovice: College of European and Regional Studies, 2025. 76 pages. Supervisor: Mgr. Zuzana Kocíková, MBA, LL.M

This thesis deals mainly with the issue of substance use by pupils who attend compulsory school attendance at the second stage of primary school, in this case specifically within the primary school and primary art school Zliv. First, this thesis will deal with the use of addictive substances, the development of children and adolescents in connection with the use of addictive substances and the issue of addiction to addictive substances. The next chapter then defines individual types of addictive substances, such as drugs, alcohol and tobacco products. Finally, this thesis will also deal with the impact of substance use on children and adolescents and also with the issue of substance use prevention.

Keywords

Addictive substances, drugs, alcohol, addiction, preventio

Obsah

Úvod.....	9
1 Cíle a metodika práce.....	10
2 Definice základních pojmů	11
3 Užívání návykových látek.....	12
3.1 Osobnostní vývoj dětí a mladistvých ve spojitosti s užíváním návykových látek	14
4 Závislost na návykových látkách	17
5 Druhy návykových látek	20
5.1 Drogy	20
5.2 Alkohol.....	24
5.3 Tabákové výrobky	25
6 Dopady užívání návykových látek	27
7 Prevence užívání návykových látek	32
7.1 Primární prevence užívání návykových látek	34
7.2 Primární prevence užívání návykových látek na základních školách.....	35
7.3 Sekundární prevence užívání návykových látek	39
7.4 Terciární prevence užívání návykových látek	39
8 Praktická část	41
8.1 Metody výzkumu	41
8.2 Výzkumné zařízení.....	43
8.3 Stanovené hypotézy	44
8.4 Vyhodnocení dotazníku	46
8.5 Vyhodnocení hypotéz	67
8.6 Shrnutí a diskuze	69
Závěr	71
Seznam použitých zdrojů	72

Seznam grafů.....	75
Seznam příloh.....	76
Přílohy	77

Úvod

Obecně je zřejmé, že vzdělání je pro život každého člověka zásadní. I bez patřičného vzdělání je možné samozřejmě fungovat na velice dobré úrovni v určitých oblastech, ovšem ve většině společenských oblastí je vzdělání přinejmenším přínosem, ne-li rovnou nutností.

Naopak jednoznačně významným problémem v rámci společnosti je užívání návykových látek a také problematika případné závislosti na těchto návykových látkách. Užívání návykových látek má pro každého člověka velmi negativní dopady, které se dotýkají nejen uživatele návykových látek, nýbrž také jeho okolí.

Velkým problémem posléze je situace, kdy se užívání návykových látek týká dětí či mladistvých, kteří navštěvují ještě základní školu. Ohroženo je v tomto případě nejen jejich vzdělání, nýbrž také komplexně jejich aktuální i budoucí život. Tato situace neohrožuje pouze jejich zdraví, kde je samozřejmě dopad užívání návykových látek vidět jednoznačně nejvíce, ale také další oblasti jejich života.

Právě problematika užívání návykových látek, konkrétně na Základní škole a Základní umělecké škole Zliv, je ústředním tématem této práce. Cílem této práce je teoretické vymezení problematiky užívání návykových látek u dětí a mladistvých a také zjištění postoje žáků Základní školy a Základní umělecké školy Zliv k návykovým látkám.

Práce je rozdělena do dvou hlavních částí, části teoretické a části praktické, přičemž v teoretické části se bude primárně zabývat užíváním návykových látek, vývojem dětí a mladistvých ve spojitosti s užíváním návykových látek a problematikou závislosti na návykových látkách. Další kapitola poté vymezuje jednotlivé druhy návykových látek, jako jsou drogy, alkohol a tabákové výrobky. Konečně se tato práce bude věnovat také dopadům užívání návykových látek na děti a mladistvé a také problematikou prevence užívání návykových látek.

V praktické části práce bude poté prostřednictvím kvantitativního výzkumu, který bude proveden formou dotazníkového šetření, zjištěn pohled žáků druhého stupně ZŠ a ZUŠ Zliv na problematiku užívání návykových látek a také jejich zkušenosti s užíváním návykových látek.

1 Cíle a metodika práce

Cílem této práce je především teoretické vymezení problematiky užívání návykových látek u dětí a mladistvých a také zjištění postoje žáků Základní školy a Základní umělecké školy Zliv k návykovým látkám.

Těchto cílů bude dosaženo především v rámci teoretického vymezení analýzou jednotlivých odborných publikací, článků, případně internetových zdrojů a následně v praktické části bude k dosažení stanoveného cíle využito kvantitativní metody strukturovaných dotazníků, do nichž budou prostřednictvím svých zkušeností a názorů odpovídat jednotliví žáci Základní a Základní umělecké školy Zliv. Prostřednictvím analýzy těchto odpovědí bude následně zjištěno a vyhodnoceno, jaké zkušenosti a jaký vztah k návykovým látkám žáci uvedené školy mají.

2 Definice základních pojmů

Návykové látky – „*jakékoli látky, které významně podporují u uživatele sklony k pravidelnému a následně také k závislostnímu užívání. Jedná se tedy především o látky, které ze své podstaty mohou u uživatele vyvolat dlouhodobou závislost.*“¹

Závislost – „*dlouhodobý vztah k určité osobě či věci, která vychází z nepřekonatelných fyziologických potřeb, přičemž člověk pociťuje nutkání tuto potřebu velmi rychle uspokojit.*“ Závislost v tomto ohledu může být jak psychická, tak také fyzická.²

Prevence – „*jedná se o soustavu opatření, která mají za cíl zabránit výskytu nežádoucího jevu a snížit celkovou pravděpodobnost vzniku tohoto jevu.*“ Preventivně lze předcházet různým jevům, například užívání návykových látek, kriminalitě či dopravním nehodám.³

¹ KALINA, Kamil. a kol. *Glosář pojmů z oblasti drogových závislostí*. Praha: o.s. Filia Nova. 2001. ISBN 80-238-8014-4. s. 70.

² KALINA, K. a kol. *Klinická adiktologie*. Praha: Grada Publishing. 2015. ISBN 978-80-247-4331-8. s. 33.

³ MAŘÍKOVÁ, H., LINHART, J., VODÁKOVÁ, A. (ed). *Velký sociologický slovník*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-311-3. s. 891.

3 Užívání návykových látek

Aby bylo možné blíže vymezit problematiku užívání návykových látek, je nutné si nejprve vymezit samotný pojem návykové látky, respektive stanovit, co vše lze považovat za návykovou látku. Obecně nelze nalézt v odborné literatuře jedinou a komplexní definici, nýbrž se lze setkat s několika různými definicemi, které jsou vždy sestaveny s ohledem na zaměření autora dané definice. Obecně se ovšem jednotlivé definice shodují v tom, že se jedná o jakoukoli přírodní či uměle vytvořenou látku, která je schopna svými účinky na lidský organismus měnit uživatelovo jednání, myšlení či jeho celkové psychické rozpoložení a současně může být člověk na jejich užívání závislý.⁴

Návykovými látkami tedy mohou být prakticky jakékoli látky, ovšem ve společnosti se tyto látky vžily především jako synonymum drogy, či jiné psychoaktivní látky. Drogou se obecně myslí látka, která negativně ovlivňuje lidskou psychiku a také lidské zdraví a má významně závislostní účinky a její užívání či distribuce je nelegální. Ovšem obecně se nemusí nutně jednat o pouze nelegální látky, jedná se totiž prakticky o jakoukoli látku, která má vliv na lidskou psychiku a jednání, respektive svými vlastnostmi je schopna změnit jakékoli funkce lidského organismu. V praxi se tedy nutně nemusí jednat pouze o psychotropní látky, nýbrž také například o alkohol či tabákové výrobky a podobně.⁵

Podle dalších odborníků lze návykové látky definovat jako jakékoli látky, které významně podporují u uživatele sklony k pravidelnému a následně také k závislostnímu užívání. Jedná se tedy především o látky, které ze své podstaty mohou u uživatele vyvolat dlouhodobou závislost.⁶

Návykovým látkám se samozřejmě v praxi věnuje velmi podrobně také trestní právo, jelikož návykové látky a veškeré dispozice s nimi má k trestnímu jednání velmi blízko. Podle českých právních předpisů *„je návykovou látkou především alkohol, jakékoli omamné a psychotropní látky a také jiné látky, které mohou svým působením na lidský organismus ovlivňovat psychické rozpoložení uživatele, popřípadě jeho chování a*

⁴ NEŠPOR, K., CSÉMY, L. *Alkohol, drogy a vaše děti: jak problémům předcházet, jak je včas rozpoznat a jak je zvládat*. 5. vyd. Praha: Sdružení FIT IN - Rodiče proti drogám, 2003. ISBN 80-85121-52-2. s. 30.

⁵ MACHOVÁ, J., KUBÁTOVÁ, D. *Výchova ke zdraví pro učitele*. Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem. 2009. ISBN 978-80-247-2715-8. s. 56.

⁶ KALINA, K. a kol. *Glosář pojmů z oblasti drogových závislostí*. Praha: o.s. Filia Nova. 2001. ISBN 80-238-8014-4. s. 70.

také jeho základní rozpoznávací schopnosti a dovednosti“, což vyplývá především z § 130 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.⁷

Lidé se k užívání návykových látek uchylují z mnoha důvodů. Mezi tyto důvody lze zařadit například dlouhodobý osobní či pracovní stres, uspěchanost, nekvalitní sociální vztahy a společenské vyžití či jakékoli životní potíže, před nimiž, chtějí uživatelé prostřednictvím návykových látek utéct. Specifickými uživateli návykových látek jsou děti a mladiství, jelikož ti velmi často užívají návykové látky také z důvodu zvědavosti, nudy či snahy vyrovnat se vrstevníkům v rámci sociální skupiny či kamarádské party. Návykové látky mají vlastnost, že v relativně krátkém čase mohou vcelku výrazným způsobem změnit vnímání světa uživatele. Z tohoto důvodu se k nim uživatelé obracejí, jelikož tímto chtějí rychle a bezpracně vyřešit své aktuální potíže. Tyto potíže lze samozřejmě řešit i jinak, ovšem to již vyžaduje činnost, práci a podobně, což dané osoby nechťejí podstupovat a volí cestu nejmenší námahy. Osoby, které sáhnou po návykové látce k tomuto mají vždy nějaký důvod, určitou motivaci. Ať je tato motivace ovšem jakákoli, úzkost, smutek, radost, nuda a podobně, měly by být vždy srovnány také možné dopady tohoto jednání ze strany uživatele, k čemuž ovšem velmi často nedochází.⁸

Důvodem k užívání návykových látek může být prakticky cokoliv. Velmi častým důvodem jsou sociální a ekonomické důvody. Socializace je pro každého člověka velmi důležitá a existuje tedy předpoklad, že každý člověk z důvodu obavy z odmítnutí bude vyhledávat v rámci společnosti osoby s podobnými názory a zájmy. Také existuje předpoklad, že mnoho osob se chce včlenit do určité sociální skupiny a mnohdy pro toto začlenění učiní cehokoli. Z tohoto důvodu především v mladém věku existuje možnost, že se člověk dostane do skupiny osob, které užívají alkohol, kouří či dokonce užívají drogy. Aby se člověk v této skupině udržel, logicky musí také návykové látky začít užívat. Z tohoto důvodu následně vznikají sociální a rodinné problémy, jelikož daná osoba staví na první místo vždy své přátele a návykové látky, namísto kvalitních sociálních vztahů.⁹

S tímto souvisí fakt, že každý člověk, především každý mladý člověk, očekává od života určité cíle a sociální status. V současné době je ovšem důležitý také ekonomický status jedince a jeho společenské postavení, čímž dochází k tomu, že dané pozice se každý

⁷ ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In: Sbírka zákonů, Česká republika. 2009. částka 11

⁸ GRIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. *Kriminologie*. 4. aktual. vyd., Praha: Wolters Kluwer. 2014. ISBN 978-80-7478-614-3. s. 319.

⁹ MAHDALÍČKOVÁ, J. *Víme o drogách všechno?*. Praha: Wolters Kluwer. 2014. ISBN 978-80-7478-589-4. s. 29.

člověk snaží dosáhnout všemi možnými prostředky, čímž dochází k přetěžování daného jedince, vysoké míře stresu, k únavě a často také k vyhoření. K návykovým látkám v takovýchto případech není daleko a mnohdy krátkodobě napomáhají řešit aktuální fyzický a psychický stav daného jedince. Uživatel návykové látky ztrácí sociální kontakty, má rodinné problémy a ohlíží se pouze na materiální stránku svého života. V dnešní době se hranice užívání návykových látek posouvá stále k mladším dětem a není výjimkou užívání u dětí na základních školách. Děti a mladiství se chtějí ukázat před spolužáky, nudí se, jsou motivováni zvědavostí či naopak vzdorem proti rodičům a celé společnosti. Problémem je v současné době také fakt, že na trhu se setkáváme se stále novějšími typy návykových látek, kdy děti či mladiství nemají dostatek financí na jejich pořízení, tak často užívají náhražky což může být ještě škodlivější pro jejich fyzické i psychické zdraví.¹⁰

3.1 Osobnostní vývoj dětí a mladistvých ve spojitosti s užíváním návykových látek

Velmi specifickou skupinou osob, které mohou užívat, a v praxi také užívají návykové látky, jsou děti a mladiství, kteří ještě navštěvují základní školu. Toto období do patnácti let, popřípadě do šestnácti let u osob, které mají například odklad nástupu k povinné školní docházce, je velmi specifické všeobecně, jelikož se jedná o období, v němž se osobnost člověka významně mění a jedná se o přechod mezi dětstvím a dospělostí. V případě užívání návykových látek toto specifikum platí dvojnásob. Každý člověk se již od narození určitým způsobem vyvíjí, přičemž změny v dětském a následně mladistvém věku jsou nejvýraznější. Jakýkoli vývoj je možné rozdělit do tří kategorií, a to na vývoj fyziologický, kognitivní a psychosociální. Vývoj fyziologický představuje vývoj v oblasti fyziologických vlastností dítěte, přičemž je nutné se také zabývat příčinami daného fyziologického vývoje. Kognitivní vývoj člověka představuje jakékoli psychologické procesy, které jsou spojeny s lidským poznáváním okolí a psychosociální vývoj člověka je specifický tím, že je spojen s celkovým prožíváním s rozvojem osobnosti člověka a také se všemi sociálními interakcemi a vztahy. Takovéto rozdělení přirozeného vývoje člověka je sice pouze teoretickým rozdělením, ovšem v případě

¹⁰ MAHDALÍČKOVÁ, J. *Víme o drogách všechno?*. Praha: Wolters Kluwer. 2014. ISBN 978-80-7478-589-4. s. 29.

kvality vývoje a propojení s vlivem užívání návykových látek na vývoj člověka je toto rozdělení velmi důležité.¹¹

Období druhého stupně základní školy, tedy období puberty u dětí či dospívajících osob, je konkrétně zařazeno to takzvané fáze nalézání identity při současném zmatení společenských rolí, která je jednou z fází vývoje osobnosti dítěte či mladistvého. V rámci této životní vývojové fáze je daný žák zmatený, hledá své vlastní místo ve společnosti, prožívá také období rodičovského a pedagogického vzdoru a snaží se nalézt vlastní osobnostní identitu. V rámci tohoto období se mění prakticky celá osobnost dítěte, která byla do té doby umírněná a společensky klidná. Vzhledem k tomu, že v tomto období dochází také k fyziologickým změnám ve stavbě těla a v přílivu nových hormonů, dochází také k rozdílnému sebepojetí daného žáka. Velkou změnou prochází také způsob uvažování a myšlení, kdy daný žák již uvažuje více samostatně a odpoutává se od rodiny a vlivu dospělých osob. Všechny tyto důvody jsou velmi důležité pro komplexní projev žáka ve společnosti, jelikož u něj dochází k přeměně dřívějších životních hodnot, postojů a jistot, přičemž je zapotřebí vystavět si nové, stabilní životní prostředí.¹²

V období povinné školní docházky, tedy především na druhém stupni základní školy, jsou děti velmi často vystaveny zkoumání vlastních prožitků a vlastní osobnosti. Žáci jsou v tomto období velmi skeptičtí prakticky vůči veškerým podnětům z okolí a mnohdy doslova vyhledávají sociální konflikty. Nejsou nikde kvalitně ukotveni a svou budoucnost velmi často vidí velmi skepticky a negativně. Ve spojitosti s významnou emoční nestabilitou v tomto období, kdy žák reaguje na klasické podněty přehnaně, přecitlivěle a velmi vztahovačně, vzniká významný základ pro únik z tohoto rozpoložení prostřednictvím jiných vjemů, kterými mohou být právě návykové látky. Toto období v rámci vývoje dítěte či takzvaného pubescenta je velmi rizikové právě s ohledem na vznik závislosti na návykových látkách, a to bez rozdílu. Rizikem je také fakt, že návykové látky na nezralý organismus dítěte či pubescenta působí podstatně efektivněji než na dospělý organismus, tudíž mají také výrazně negativnější důsledky. Také případná závislost se rozvíjí u těchto osob rychleji, než je tomu u dospělých osob.¹³

¹¹ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0. s. 15-16.

¹² VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0. s. 210.

¹³ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0. s. 214-215.

Právě z výše uvedených důvodů jsou návykové látky pro osoby na základní škole ještě nebezpečnější, než je tomu u dospělých osob. Vývoj osobnosti u takto mladých lidí není zdaleka ukončen, žáci v tomto období prochází velmi bouřlivým a překotným obdobím a jsou tedy náchylnější k jakýmkoli nebezpečným experimentům s návykovými látkami. Proto mnoho svých problémů řeší právě prostřednictvím návykových látek, což jim krátkodobě umožní na své problémy zapomenout, ovšem z dlouhodobého pohledu je to pro jejich následný život problematické, jelikož malé problémy se mohou velmi rychle proměnit za problémy významně větší.¹⁴

¹⁴ MÜHLPACHR, P. *Sociopatologie*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4550-7. s. 79.

4 Závislost na návykových látkách

Závislost je pojmem, který se v současné společnosti používá velmi často. Závislost nemusí být nutně dle mého názoru pojmem negativním, lze být samozřejmě v praxi závislý i na pozitivních věcech a projevovat svou závislost pozitivními prostředky. Ovšem i v případě takzvané pozitivní závislosti se dle mého názoru jedná stále o závislost, kdy závislá osoba upřednostňuje určité jednání před jiným, mnohdy neméně důležitým jednáním.

Všeobecně je ovšem závislost spojena právě se závislostí na drogách či na návykových látkách obecně. Samotný pojem závislost je možné definovat jako dlouhodobý vztah k určité osobě či věci, která vychází z nepřekonatelných fyziologických potřeb, přičemž člověk pocítuje nutkání tuto potřebu velmi rychle uspokojit. Takovéto jednání je pro danou osobu velmi omezující a vesměs přináší do života závislého člověka pouze problémy. Závislost jako taková provádí v lidském organismu významné fyziologické a chemické změny, které přímo souvisí v působení dané látky, kterou daná osoba užívá. Závislost v tomto ohledu může být jak psychická, tak i fyzická.¹⁵

Závislost je charakteristická tím, že závislá osoba zcela ignoruje případné negativní dopady svého jednání na vlastní zdraví či osobní život. Zajímá se pouze o to, jakým způsobem opětovně dostat do těla potřebnou látku. Obecně se sice závislost spojuje s návykovými látkami, ovšem závislost může vzniknout prakticky k čemukoli a také ke komukoli. Typickým příkladem je například gambling, závislost na práci či na partnerovi. V posledních letech se rozvíjí také závislost na moderních technologiích a sociálních sítích. Závislé chování se projevuje poté tím, že závislá osoba není schopna bez potřebné látky, osoby či aktivity adekvátně fungovat.¹⁶

Závislost tedy může být spojena v praxi s čímkoli, co přináší závislému člověku jakékoli uspokojení či úlevu. Závislost, jak již bylo zmíněno, ovšem nemusí být nutně negativní. Negativní dopady závislosti se posuzují teprve podle konkrétních dopadů závislosti na daného člověka. Ve společnosti se můžeme setkat s takzvaným syndromem závislosti. Tento syndrom může být například spojen s drogami či s alkoholem

¹⁵ KALINA, K a kol. *Klinická adiktologie*. Praha: Grada Publishing. 2015. ISBN 978-80-247-4331-8. s. 33.

¹⁶ NEŠPOR, K. *Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby*. 4. vyd. Praha: Portál. 2011. ISBN 978-80-7367-908-8. s. 9.

a projevuje se tím, že závislý člověk provádí věci, které jsou mu aktuálně přednější, než činnosti a záležitosti, které dříve hráli v jeho životě nejvýznamnější roli. Syndrom závislosti je spojen s neukojitelnou touhou po aplikaci návykové látky do organismu. Osoba, která se zbavila na určitou dobu závislosti a abstinuje, si musí dát velký pozor na opětovné užívání návykové látky, jelikož dopady a projevy po období abstinence jsou u těchto osob ještě výraznější než u osob, které závislostní syndrom nikdy neprodělaly.¹⁷

Závislost na návykových látkách je možné rozdělit do dvou kategorií, a to na závislost psychickou a fyzickou. Závažnější je závislost psychická. Je tomu tak z toho důvodu, že právě prostřednictvím psychických procesů je závislý člověk nucen do opětovného užívání návykové látky. Fyzická závislost je poté spojena právě s nepříjemnými abstinenciálními příznaky, přičemž tyto příznaky mají dopad na aktuální stav lidského organismu závislého člověka. Fyzická závislost se u každého projevuje tím, že je návyková látka užívána dlouhodobě a častěji a ve větším množství než dříve.¹⁸

Oba výše uvedené druhy závislostí jsou pro člověka velmi nebezpečné, jelikož dopady takovýchto závislostí na osobní i pracovní život bývají velmi významné. Samozřejmě negativní vliv mají uvedené závislosti také na zdravotní stav závislé osoby. Typickými příznaky závislosti na návykových látkách je psychická labilita, narušení osobnosti závislé osoby či potíže s pamětí. Změna osobnosti závislého člověka bývá bohužel velmi často rapidní a pro daného člověka zcela devastující. Závislá osoba disponuje mnoha somatickými potížemi, typicky s játry, s ledvinami či s dalšími životně důležitými orgány. Velmi často drogově závislé osoby mají problémy také s tělesnou váhou, jelikož výrazně hubnou. V případě dospělých osob se závislost na návykových látkách objevuje spíše u osob bez vzdělání, popřípadě s pouze základním vzděláním, přičemž tyto osoby nemají velmi často žádné sociální či rodinné zázemí. Děti školou povinné disponují rozdílným rodinným zázemím, tudíž významně vyšší riziko závislosti na návykových látkách u nich hrozí v případě nedostatečné výchovy a nekvalitního rodinného zázemí. Ovšem užívání návykových látek může probíhat i u dobře sociálně zabezpečených dětí a pubescentů. U dětí a pubescentů bývá důvodem vzniku závislosti na návykových látkách především růst v nekvalitním sociálním prostředí či vliv vrstevníků, což je samozřejmě jiná motivace než v případě dospělých osob, které naopak

¹⁷ NEŠPOR, K. *Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby*. 4. vyd. Praha: Portál. 2011. ISBN 978-80-7367-908-8. s. 9.

¹⁸ SCHEINOST, M a kol. *Kriminalita očima kriminologů*. Praha: IKPS, 2010. ISBN 978-80-7338-096-0. s. 55.

do závislosti upadnou například z důvodu různých životních potíží. Se závislostí dětí a pubescentů či mladistvých osob se pojí samozřejmě také trestněprávní oblast, kdy děti, které mají problémy s návykovými látkami velmi často mají problémy také s páčáním trestné činnosti. V posledních desetiletích podíl závislých dětí či mladistvých stoupl, přičemž rovnoměrně s tímto růstem stoupl také počet trestných činů spojených s touto závislostí.¹⁹

¹⁹ IBL, P. *Kriminologie*. Karlovy Vary: Vysoká škola Karlovy Vary, 2014. ISBN 978-80-87236-22-2. s. 99.

5 Druhy návykových látek

Mezi nejvýznamnější návykové látky, které se v rámci společnosti objevují a které mají nejvýznamnější dopad na chování a jednání jejich uživatelů lze zařadit především tři typy těchto látek.

Jedná se zejména o omamné a psychotropní látky, které budou pro potřeby této práce označovány jako drogy, poté také o alkohol a o tabákové výrobky.

5.1 Drogy

Pro drogy neboli, jak již bylo zmíněno, omamné a psychotropní látky platí, že pro ně také neexistuje jednotná a jedinečná definice. Obecně se ovšem odborníci shodují na faktu, že se jedná prakticky o jakoukoli látku, která je buďto rostlinného nebo živočišného původu a současně je schopna v lidském organismu provádět určité změny a uživatel se na této látce může stát závislým. Látky, které jsou označovány za drogy se velmi často užívají ve zdravotnictví, jelikož mohou v přiměřeném množství a ve specifických situacích pomáhat v léčbě a současně z těchto látek mohou být vyráběny léky. V případě, že jsou tyto látky užívány mimo lékařství, jedná se většinou o nelegální a nebezpečnou činnost. Za omamnou a psychotropní látku poté považujeme látky, které jsou schopny ovlivnit uživatele tak, že ten není schopen adekvátně vnímat realitu a současně je schopen stát se na užívání látky závislým.²⁰

Drogy disponují mnoha negativními dopady na lidský organismus. Jedním z nejvýznamnějších je jejich vliv na funkce centrální nervové soustavy. Drogy jsou schopny ovlivnit mozkovou aktivitu uživatele tím, že mění jejich aktivitu a přerušují či pozměňují vedení informací z mozku. Současně mají vliv také na psychické rozpoložení uživatele.²¹

Drogy je možné rozdělit do několika kategorií podle různých kritérií. Primární dělení se zobecňuje podle možnosti užívání drog a možnosti k jejich přístupu ze strany veřejnosti na drogy legální a nelegální. Za legální drogy považujeme především látky, které jsou za splnění specifických podmínek přístupné i pro běžné užívání a nehrozí jejich uživatelům jakýkoli postih. Běžně se jedná o léky či specifické látky jako je například

²⁰ VALÍČEK, P. *Rostlinné omamné drogy*. Benešov: Start, 2000. ISBN 80-8623-109-7. s. 20.

²¹ VÁLKOVÁ, H., KUČTA, J., HULÁKOVÁ, J. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-732-3. s. 454.

kofein. K tomuto je ovšem nutné dodat fakt, že ačkoli se jedná o legální drogy, neznamená to, že tyto drogy nejsou škodlivé, respektive, že při nesprávném způsobu užívání nemohou poškodit fyzické či psychické zdraví uživatele. Veškeré ostatní drogy jsou logicky drogami nelegálními, kdy tyto drogy jsou obecně nebezpečné pro lidský organismus, jsou specifikovány v právních předpisech a v případě, že tyto drogy kdokoli vyrábí, prodává či s nimi jinak disponuje, hrozí mu za toto jednání správní či trestní sankce.

Drogy se dále rozdělují do několika základních kategorií podle svého chemického složení a faktických účinků na lidský organismus.

První kategorií drog jsou v tomto ohledu takzvané **opiáty**. Opiáty se mohou využívat ve zdravotnictví především v případech velkých bolestí pacientů, kdy jim například morfin umožňuje tuto bolest překonat. Obecně tyto látky umožňují navozovat pocit úlevy, radosti či celkového klidu. V případě překročení doporučeného dávkování se ovšem zhorší uživatelův psychický i fyzický stav a uživatel může začít trpět na úzkosti. Opiáty jsou látkami s vůbec nejrychlejším nástupem závislosti u uživatele. Mezi další známé opiáty patří také kodein, a především tvrdá droga heroin, který se velmi často do těla uživatele vpravuje prostřednictvím injekce, kdy tento způsob představuje rychlejší a intenzivnější nástup účinků. Spolu s nástupem celkové úlevy se uživatel také propadá do celkového útlumu a v případě závislosti dochází velmi brzy k abstinenčním příznakům, mezi něž patří například křeče celého těla či velmi silné bolesti hlavy.²²

Další drogovou kategorií jsou takzvané **stimulační drogy**, které naopak navozují pocity euforie a povzbuzují lidský organismus k větší aktivitě. Mezi nejznámější a také neužívanější stimulační drogy řadíme především pervitin a kokain. Kokain je přírodní látka, která je rostlinného původu, přičemž k její aplikaci do organismu dochází nejvíce prostřednictvím takzvaného šňupání nosem, kdy se bílý prášek vdechne rychle nosem. Po požití dochází k doplnění energie a celkové euforii, ale tento stav je pouze dočasný a v případě vyprchání prvotní euforie dochází k prudké změně nálady a mnohdy také k agresi. V případě dlouhodobého užívání dojde postupem času k iluzím a úzkostem uživatele. Pervitin je oproti tomu chemicky vyrobená látka, která je do těla vpravována

²² VÁLKOVÁ, H., KUČTA, J., HULMÁKOVÁ, J. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-732-3. s. 455-456.

prostřednictvím injekce. Po odeznění prvotních pozitivních účinků drogy se dostaví u uživatele deprese, utlumení a halucinacím.²³

Další kategorií drog jsou takzvané **těkavé látky**, mezi které lze zařadit například ředidla či různá lepidla a rozpouštědla. Zřejmě nejznámější užívanou látkou z této kategorie je toluen, který se takzvaně čichá. V případě závislosti dochází u uživatele k poruchám vnímání, únavě, agresivitě či ke změnám chování.

Další skupinou drog jsou **specifické léky**, které jsou zneužívány k jiným než medicínským účelům. Tyto léky mají pro lidský organismus, v případě nesprávného dávkování, totožné důsledky, jako užívání výše uvedených nelegálních typů drog. Mezi tyto látky lze zařadit zejména analgetika či antidepresiva. Tyto léky způsobují podobné účinky jako předešlé kategorie drog a jsou schopny vyvolávat jak psychickou, tak rovněž fyzickou závislost.²⁴

Další, velmi využívanou, kategorií drog jsou takzvané **halucinogeny**. Tyto drogy jsou uživateli vyhledávány především z důvodu schopnosti pozměňovat vědomí uživatele. Naprosto typickým příznakem jsou v tomto případě halucinace. Mezi nejznámější zástupce halucinogenů lze zařadit především drogu LSD a také houby lysohlávky. Lysohlávky se získávají klasickým sběrem, přičemž jejich požitím dochází k deformovanému vnímání okolí a času, k pocitu euforie, ale také k halucinacím. LSD je chemicky vyrobená droga, přičemž tato droga je vyráběna také ze specifického druhu hub. LSD má na organismus člověka podobné účinky jako lysohlávky. Halucinogeny jsou tedy látky, které jsou z chemického pohledu zcela různorodé a jsou schopny deformovat vědomí uživatele a také naprosto měnit jeho pohled na svět a jeho myšlenky. Halucinogeny mohou tedy být jak přírodního původu, tak také uměle vyrobeného. Do kategorie halucinogenů lze zařadit také například extázi či další podkategorii drog, takzvané konopné drogy.²⁵

Další kategorií drog jsou tedy takzvané **konopné drogy**. Tato kategorie je nejrozšířenější v rámci veřejnosti, a to především z důvodu jejich účinků a také kvůli dostupnosti. Tento typ drog je tím, který je právě pro svou dostupnost, ale také pro své

²³ VÁLKOVÁ, H., KUČKA, J., HULMÁKOVÁ, J. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-732-3. s. 455.

²⁴ FISCHER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. 1. vyd. Praha, Grada. 2009. ISBN: 978-80-247-2781-3. s. 114.

²⁵ FISCHER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. 1. vyd. Praha, Grada. 2009. ISBN: 978-80-247-2781-3. s. 114.

relativně mírnější účinky nejvíce rozšířen mezi dětmi a mladistvými. Jak již název napovídá, jedná se o drogy, které pocházejí z konopí. Do této kategorie spadá především hašiš a také zřejmě nejužívanější droga mezi mladými lidmi vůbec, marihuana. Hašiš je získáván z konopí a je o mnoho nebezpečnější než marihuana, jelikož jeho účinky jsou pro organismus významnější. Člověk trpí halucinacemi, pokřivenému vnímání reality a dostává se mnohdy do zcela klidového stavu. Marihuana je v rámci veřejnosti rozšířená také z toho důvodu, že je možné ji pěstovat jako rostlinu i v běžných domácích podmínkách. Marihuana bývá brána jako experimentální droga, která otevírá následně cestu k dalším, o mnoho nebezpečnějším, drogám.²⁶

Je to právě marihuana, která bývá v oblasti základní školy a dětí nejvíce skloňovanou drogou. Jedná se o kanabinoid, jehož hlavní složkou je THC. Marihuana se získává z usušených lístků konopí. Mládež užívá marihuanu především z důvodu, že účinky a dopady marihuany na organismus nejsou tak problematické, jako v případě tvrdších drog a současně se traduje, že po požití marihuany nejsou uživatelé v takovém problematickém stavu, jako například po alkoholu. Mezi mládeží je tedy rozšířená představa, že se jedná prakticky o neškodnou drogu, kterou je nutné vyzkoušet, což má za následek mnohdy rozvoj užívání mezi stále mladšími dětmi.²⁷

Marihuanu je možno konzumovat prostřednictvím jídla, popřípadě nejčastěji ve formě kouření. Po požití marihuany se cítí uživatel velmi euforicky, přehnaně se usmívá a mohou se u něj projevovat halucinace a neustupující hlad. Tyto účinky se u uživatele projevují až po dobu šesti hodin, ovšem v těle se THC nachází až jeden měsíc po požití. V případě nepřetržitého požívání marihuany může mít uživatel zdravotní problémy, potíže s pamětí a může být ledabylý v každodenních činnostech. Mladý organismus si vytváří vcelku výraznou toleranci vůči této droze a abstinenční příznaky se u marihuany prakticky nevyskytují, popřípadě jen ve velmi mírné míře.²⁸

V případě marihuany se můžeme setkat pouze se závislostí psychickou, jelikož fyzická závislost nebyla u marihuany prokázána. Jak již bylo zmíněno jedná se o nejčastěji využívanou drogu u dětí a mladistvých osob, přičemž tyto osoby si velmi

²⁶ VALÍČEK, P. *Rostlinné omamné drogy*. Benešov: Start, 2000. ISBN 80-8623-109-7. s. 59.

²⁷ FISCHER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. 1. vyd. Praha, Grada. 2009. ISBN: 978-80-247-2781-3. s. 110.

²⁸ FISCHER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. 1. vyd. Praha, Grada. 2009. ISBN: 978-80-247-2781-3. s. 110.

často na této droze zkouší možnosti, které si mohou v případě drog dovolit a následně přecházejí k dalším drogám, případě ke kombinacím více různých drog.²⁹

5.2 Alkohol

Další návykovou látkou, která je mezi mládeží a veřejností obecně velmi rozšířena je alkohol. Přístupnost k alkoholu je významně jednodušší než v případě drog, jelikož alkohol je zcela legální, samozřejmě teprve od hranice osmnácti let, je možné jej koupit prakticky kdekoli, existují na něj všude reklamy a i přes zákaz prodeje alkoholu lidem do osmnácti let, mnohdy není problém pro tyto osoby alkohol sehnat například prostřednictvím starších osob. Alkohol je z chemického pohledu látka etanol, což je čirá kapalina, kterou je možné vyrobit prostřednictvím kvašení cukrů a následnou destilací. Typicky se tedy vyskytuje v produktech běžných alkoholických nápojů, které se liší svým obsahem alkoholu.³⁰

Alkohol není prakticky nijak výrazně regulován a je pro dospělé osoby volně dostupným zbožím. V rámci společnosti, minimálně tedy té české, je tolerován a mnohdy dokonce podporován, jelikož na dospělé osoby, které alkohol odmítají konzumovat je nahlíženo, jako na zvláštní. Ač je takto alkohol tolerován, pravdou je fakt, že alkohol je jednou z nejvíce nebezpečných návykových látek a kvantitou způsobených potíží a závislostí výrazně převyšuje kategorii drog. Alkohol má významné účinky na centrální nervovou soustavu člověka, jelikož celkově snižuje nervozitu, čímž napomáhá sociální interakci a navozuje pocity radosti a uvolnění. V případě střídmeho požití alkoholu lze konstatovat s určitou dávkou sebezapření, že alkohol může napomáhat celkové sociální interakci u zmíněných osob, ovšem v případě užití vyšší míry alkoholu se již dostává uživatel do opilosti, v níž velmi často ztrácí kontrolu nad svým jednáním a může mít problémy s pohybem, artikulací a také s agresivitou. Z tohoto důvodu je alkohol nebezpečný nejen pro uživatele, nýbrž také pro jeho okolí.³¹

V případě užívání alkoholu dětmi existuje velký problém v tom, že na likvidaci alkoholu v těle se podílejí játra, která ovšem nejsou v dětském věku dostatečně připravena na odbourávání alkoholu, na rozdíl od dospělého člověka, který si postupně na alkohol ve

²⁹ KOTULÁN, J a kol. *Zdravotní nauky pro pedagogy*. 3. vyd. Brno, Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-5763-0. s. 230.

³⁰ MACHOVÁ, J., KUBÁTOVÁ, D. *Výchova ke zdraví pro učitele*. Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem. 2009. ISBN 978-80-247-2715-8. s. 49.

³¹ ČEVELA, R., ČELEDOVÁ, L., DOLANSKÝ, H. *Výchova ke zdraví pro střední zdravotnické školy*. Praha: Grada. 2009. ISBN 978-80-247-2860-5. s. 58.

vyšším věku zvyká. Dětský organismus není schopen vytvářet dostatečnou dávku enzymů, které jsou za odbourávání alkoholu zodpovědné, tudíž dochází k pomalejšímu odbourávání alkoholu v játrech, čímž je tento proces pro dítě velmi nebezpečný. Současně je z tělesné konstituce zřejmé, že děti jsou menší a výrazně lehčí než dospělí, takže požití totožné míry alkoholu má za následek o mnoho vyšší koncentraci alkoholu v krvi u dětí než u dospělých.³²

V případě nadměrného požívání alkoholu existuje možnost narušení jater či vzniku problémů s centrální nervovou či trávicí soustavou. Velkým problémem jsou posléze také psychické potíže alkoholiků. U alkoholu se velmi rychle také vytváří závislost, a to jak psychická, tak také fyzická. Alkohol je v České republice zodpovědný za mnoho spáchaných trestných činů, přičemž typickým trestným činem spojeným s alkoholem je řízení v opilosti, kdy v České republice je u řidičů nulová tolerance alkoholu v krvi.³³

5.3 Tabákové výrobky

Poslední návykovou látkou, která bude v této práci blíže představena bude tabák, respektive jednotlivé tabákové výrobky. V tabáku je obsažena látka s názvem nikotin, která způsobuje závislost a je pro lidský organismus nebezpečná. Typickými potížemi při dlouhodobém užívání tabáku jsou onemocnění plic. Nejznámějšími výrobky z tabáku jsou cigarety, které nejsou nebezpečné pouze pro kuřáka samotného, nýbrž také pro jeho okolí, jelikož nikotin je obsažen i v kouři, v němž se nachází také další nebezpečné látky jako je oxid uhelnatý či dehet.³⁴

Samozřejmě s rozvojem technologií klasické cigarety složené z tabáku přepouští své místo takzvaným elektronickým cigaretám, popřípadě takzvanému zahřívánému tabáku. Oba tyto typy cigaret spočívají v kouření tabáku, ovšem není při jejich kouření vypouštěn do okolí kouř, jako je tomu u klasických cigaret. Tyto elektronické cigarety nejsou sice pro okolí tak nebezpečné, jako klasické cigarety, ovšem pro samotného kuřáka jsou nebezpečné prakticky stejně, především s ohledem na nikotin a další toxické látky. Z tohoto tedy plyne, že z pohledu nebezpečnosti a dopadu na zdraví kuřáka jsou klasické

³² MACHOVÁ, J., KUBÁTOVÁ, D. *Výchova ke zdraví pro učitele*. Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem. 2009. ISBN 978-80-247-2715-8. s. 49-50.

³³ MACHOVÁ, J., KUBÁTOVÁ, D. *Výchova ke zdraví pro učitele*. Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem. 2009. ISBN 978-80-247-2715-8. s. 50.

³⁴ MACHOVÁ, J., KUBÁTOVÁ, D. *Výchova ke zdraví pro učitele*. Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem. 2009. ISBN 978-80-247-2715-8. s. 52.

i elektronické cigarety stejné. Jediným pozitivem elektronických cigaret je fakt, že kuřáci nevdechují kouř, nýbrž pouze páru, která obsahuje o něco méně škodlivin.³⁵

V současné době je především mezi mládeží na středních, popřípadě také již základních školách velmi populární takzvané vapování a liftování, což představuje také užívání nikotinu.³⁶

Mezi tabákové výrobky je možné zařadit například ještě takzvaný žvýkací tabák, který se, jak již název napovídá žvýká a uživatel tedy nevdechuje velmi škodlivý kouř. Mezi dětmi a mladistvými jsou tabákové výrobky také velmi rozšířené, stejně jako alkohol a marihuana, která jak již bylo zmíněno, je halucinogenní a vyvolává v dětech pocit euforie a je také relativně snadno dostupná, což ji řadí mezi nejrozšířenější návykové látky mezi dětmi na základní škole.³⁷

³⁵ MAHDALÍČKOVÁ, J. *Víme o drogách všechno?*. Praha: Wolters Kluwer. 2014. ISBN 978-80-7478-589-4. s. 45.

³⁶ CHALUPA, P. *Nebezpečné je i vapování. Dvojnásobně zvyšuje riziko erektilní dysfunkce*. [online] 2021. [cit. 2025-03-04] Dostupné z: https://www.idnes.cz/xman/styl/vapovani-erektilni-dysfunkce-sex-koureni-cigareta-elektronicka.A211213_060307_xman-styl_fro

³⁷ MAHDALÍČKOVÁ, J. *Víme o drogách všechno?*. Praha: Wolters Kluwer. 2014. ISBN 978-80-7478-589-4. s. 45-46.

6 Dopady užívání návykových látek

V případě užívání návykových látek, konkrétně dlouhodobého užívání, je logické, že takovéto užívání zanechá na uživateli různé negativní dopady. V praxi se tyto dopady mohou rozdělovat podle různých kritérií a podle společenských oblastí, jichž se týkají. Především se pak jedná o negativní dopady zdravotní, sociální, ekonomické a trestněprávní.

Zřejmě nejvýznamnější a také nejnebezpečnější negativní důsledky užívání návykových látek jsou zdravotní. Samozřejmě je tomu tak především s ohledem na děti a mladistvé osoby, které mohou užívat návykové látky již v době povinné školní docházky. Jak již bylo zmíněno, mladí lidé užívají návykové látky z mnoha důvodů, například z důvodu úniku z reality, z nudy či z důvodu snahy se vyrovnat svým vrstevníkům a kamarádům v partě. Pro děti mají návykové látky významné zdravotní dopady, což samozřejmě platí také pro starší osoby, ovšem již ne v tak významném měřítku. Je zřejmé, že negativní zdravotní dopady budou mít návykové látky pouze v případě dlouhodobého užívání, z čehož lze usuzovat, že problémy mohou nastat především u závislých osob.³⁸

Zdravotní dopady mohou být v tomto případě dvojího charakteru, a to dopady somatické a dopady psychické.

Somatické dopady užívání návykových látek spočívají v negativním fungování doposud bezvadně fungujících tělesných funkcí. Somatické dopady se projevují například dlouhodobými potížemi se spánkem či rovnou nespavostí, závislé osoby významně hubnou, ženy a dívky mají potíže s menstruačním cyklem a velkým problémem je také úpadek hygienických návyků, což má za následek onemocnění kůže, infekční nemoci či ztrátu zubů. Typickými somatickými obtížemi závislých osob jsou také svalové a kloubní problémy, problémy se srdcem, s játry či ledvinami a prakticky se všemi dalšími orgány, které jsou životně důležité, z čehož plyne, že uživatelé návykových látek mohou mnohdy doslova bojovat o svůj život. Významným, a společensky velmi diskutovaným, tématem je především problematika infekčních nemocí, které pronásledují především osoby užívající drogy nitrožilně. U těchto osob je významné riziko výskytu žloutenky a nemoci AIDS. Jedná se především o situace, kdy jednu jehlu nebo další nástroje pro aplikaci

³⁸ MAHDALÍČKOVÁ, J. *Víme o drogách všechno?*. Praha: Wolters Kluwer. 2014. ISBN 978-80-7478-589-4. s. 51.

drogy používá více osob po sobě. Zdravotní potíže mohou být buďto lehčího charakteru, jako například záněty v místě aplikace drogy, či složitější, jako je například průnik infekce do organismu, kde může následně docházet k zánětům až k sepsím, což může daného člověka ohrožovat na životě.³⁹

Druhým typem zdravotních dopadů dlouhodobého užívání návykových látek jsou **dopady psychické**. Tyto dopady nejsou mnohdy okolím pozorovatelné, ovšem u uživatelů všech věkových kategorií mohou být mnohdy o to nebezpečnější. Jedná se především o různá psychická onemocnění, do nichž lze například zařadit různá psychotická onemocnění, afektivní poruchy osobnosti, neurotické potíže, deprese či problémy, které souvisí s vyvolaným a nezvladatelným stresem. Takto postižený člověk trpí velmi často úzkostmi, je emočně labilní, mívá problémy s krátkodobou i dlouhodobou pamětí, nezajímá se o své okolí, ani o nic jiného, než o zisk návykové látky a má poruchy soustředěnosti a vnímání. Mnohdy není schopen absolutně adekvátně reagovat na své okolí a snižuje se mu také jeho inteligence. Není výjimkou, že se u takto postižené osoby objevují různé typy halucinací a také přeludy. Uživatelé návykových látek trpí také různými typy fobií, které jsou vyvolávány prostřednictvím mnoha odlišných podnětů. Veškeré tyto problémy se při včasné a efektivně zvolené léčbě dají léčit, ovšem prvotním předpokladem je abstinence, jíž ovšem nejsou mnohdy uživatelé schopni.⁴⁰

Další oblastí, v níž lze u dlouhodobého uživatele návykových látek pozorovat negativní dopady, je **sociální oblast**. V případě kohokoli lze v této oblasti pozorovat zhoršení mezilidských vztahů a celkový sociální propad proti dřívějším dobám. V případě dětí školou povinných se jedná především o záškoláctví, neplnění si základních osobních i školních povinností, přibývání různých výmluv a prodlužování studia. Vzhledem k okolí se takto postižený člověk doslova očividně mění. Z osoby, která měla dříve fungující vztah se svou rodinou a se svými kamarády, popřípadě jí nedělalo problém navazovat nové sociální vztahy, se může stát prostřednictvím návykových látek osoba, která se všem odcizí, s nikým nevyhledává kontakt a celkově sociálně upadá.⁴¹

³⁹ MAHDALÍČKOVÁ, J. *Víme o drogách všechno?*. Praha: Wolters Kluwer. 2014. ISBN 978-80-7478-589-4. s. 51-52.

⁴⁰ MAHDALÍČKOVÁ, J. *Víme o drogách všechno?*. Praha: Wolters Kluwer. 2014. ISBN 978-80-7478-589-4. s. 52.

⁴¹ ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2. s. 112.

V rámci mezilidských vztahů dochází ze strany postižené osoby k naprosté ignoraci dříve naprosto logických povinností a rodinných vazeb. Veškeré své síly a svůj čas přenechává uživatel návykové látky pouze snaze o zisk a následnou aplikaci dané látky. Prakticky o nic jiného nejeví významnější zájem. Sociální izolace má z dlouhodobého hlediska samozřejmě negativní vliv také na psychické rozpoložení a následně také například na ztrátu bydlení. Z uživatelů návykových látek se tedy mnohdy stanou bezdomovci bez možnosti pomoci, jelikož není okolo něj nikdo, kdy by mu pomohl, z důvodu ztráty sociálních kontaktů. V tomto případě vždy záleží, jak se k takovéto osobě postaví jeho rodina či přátelé. V případě dětí je logické, že rodiče budou chtít svému dítěti za každou cenu pomoci, otázkou ovšem je, zda dítě pomoc ocení a tato pomoc nějakým způsobem následně pomůže. V případě dlouhodobé sociální izolace upadá daná osoba do dlouhodobé frustrace, přičemž se postupně na tuto situaci zcela adaptuje. Z tohoto poté pouze velmi obtížně nachází cestu zpět, jelikož tento životní styl je již v její osobnosti dlouhodobě zažitý.⁴²

Užívání návykových látek v rámci negativních dopadů v sociální oblasti může vyvolávat také různé rodinné konflikty, přičemž není výjimkou, že například dochází k domácímu násilí. Toto násilí nemusí být nutně pouze fyzické, nýbrž se může jednat i o sexuální útlak, ekonomické vydírání i psychické týrání mezi členy rodiny, či mezi partnery a přáteli. Domácí násilí je většinou vyvoláváno právě změnou sociálních hodnot a osobnosti závislé osoby, přičemž páčání tohoto násilí může být rozděleno na dlouhodobé a krátkodobé domácí násilí. Oběť, kterou může být v tomto případě i dítě, které si následně tato traumata s sebou přenáší do života, musí prožívat mnoho stresu a útlaku, což může mít na její osobnost velmi negativní dopady. Jak významné tyto dopady následně jsou, bude vždy záležet na psychické a fyzické odolnosti daného jedince.⁴³

V případě propadnutí závislosti na užívání návykové látky také upadá pracovní, popřípadě školní morálka. U dítěte, popřípadě také u dospělého, je primární vždy zisk látky, naopak povinnosti do školy nebo práce sestupují na nejnižší příčky hodnotového žebříčku. V případě, že se jedná o dítě či nezletilou osobu, je získání jakékoli návykové látky velmi složité. Alkohol a tabákové výrobky nesmí být nezletilým prodávány

⁴² ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2. s. 112.

⁴³ ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2. s. 112.

a v případě drog je zisk ještě složitější, jelikož ty se nedají nikde legálně zakoupit. Z tohoto důvodu nezletilé osoby vymýšlí většinu času, jak se k potřebným látkám dostat, což má za následek odsunutí ostatních osobních, školních i sociálních aktivit na druhou kolej a na daného jedince se z důvodu neplnění stanovených úkolů začíná nahlížet jako na velmi nespolehlivého. V případě, že nedojde k rapidnímu zkvalitnění v oblasti spolehlivosti a zodpovědnosti dochází k tomu, že daný jedinec je pro společnost výraznou přítěží a dochází k tomu, že je vyhozen ze školy, ze zaměstnání a podobně, což má samozřejmě další navazující negativní dopady.⁴⁴

Ve výčtu oblastí negativních dopadů užívání návykových látek nelze opomenout ani **ekonomické dopady**, které se projevují teprve v pozdějším období závislosti, ovšem o to tvrději na závislého jedince dopadají. Obstarávat si neustále návykovou látku je finančně velmi náročné, přičemž je logické, že závislá osoba začne mít ekonomické a dříve či později finanční problémy. Tuto situaci začínají posléze závislé osoby řešit různými způsoby. Některé si berou půjčky, jiné naopak začnou krást. U dětí je běžné, že finanční prostředky získávají především v rámci rodiny, popřípadě okrádají spolužáky či kamarády. Mnoho závislých má dluhy, přičemž z této dluhové pasti vede pouze složitá cesta.⁴⁵

S ekonomickými dopady souvisí také **ekonomicky motivovaná trestná činnost**, která je prováděna zejména s cílem obstarání finančních prostředků, či přímo obstarání návykové látky. Obecně se tato kriminalita označuje jako takzvaně opatrovací kriminalita, přičemž pachatelé mohou páchat trestnou činnost sami od sebe, s cílem získat požadované prostředky či takzvaně na zakázku, kdy provedou kriminální čin a následně jsou takzvaně vyplaceni v podobě zisku návykové látky či financí na obstarání těchto látek.⁴⁶

O takto závislé osoby se snaží v mnoha případech pečovat stát, který na tyto své aktivity a programy vynakládá mnoho finančních prostředků, což se týká také preventivních programů na základních a středních školách. V praxi je možné konstatovat, že v dluhové pasti se nachází drtivá většina závislých osob. Je tomu tak z důvodu finanční

⁴⁴ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro sociální pracovníky*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2003. ISBN 80-7083-730-6. s. 91.

⁴⁵ KALINA, K a kol. *Drogy a drogové závislosti: Mezioborový přístup I*. 1. vyd. Praha: Praha: Úřad vlády České republiky, 2003. ISBN 80-86734-05-6. s. 37.

⁴⁶ CARPENTIER, Chloé. *Drugs and crime — a complex relationship: Drugs in focus* [online]. ©2007 [cit. 2025-03-19]. ISSN 1681-5157. ISBN 1681-5157. Dostupné z WWW: <http://www.euda.europa.eu/html.cfm/index36331EN.html_en>

negramotnosti, potřebě získávání návykové látky a také ztráty zaměstnání. Mnoho závislých osob si ovšem své problémy v ekonomické oblasti nepřipouští, popřípadě tyto problémy nikterak neřeší, což vede pouze k navyšování problémů a celkového objemu dluhů. Na zadluženého člověka, který má na své jméno například také několik exekucí se jeho okolí dívá zcela jinak, přehlíží jej a jeho návrat do společnosti je tedy velmi složitý.⁴⁷

Konečně posledními blíže představenými negativními dopady užívání návykových látek, jsou **dopady trestněprávní**. Již výše bylo uvedeno, že závislé osobě se rapidně mění osobnost a hodnotový žebříček. Současně je také zřejmá její zadluženost, což mnohdy řeší podvodnými praktikami a krádežemi, které vedou k získání potřebného finančního obnosu. Krádeže jsou typické pro uživatele jakýchkoli návykových látek, ovšem samotné užívání návykových látek, a to ani drog trestné není. Je tomu tak i přesto, že užívání těchto látek je velmi negativní jak pro daného uživatele, tak také pro celou společnost. Především s drogami je ovšem spojeno mnoho dalších trestných činů, kterých se uživatelé také velmi často dopouští. V případě drogové trestné činnosti se dá tato trestná činnost rozdělit do dvou kategorií, a to na kriminalitu primární a sekundární. Pro primární trestnou činnost je specifické, že se jedná o přímou distribuci či výrobu drog. Trestné je v tomto případě také přechovávání drog a jejich vývoz do zahraničí či naopak dovoz ze zahraničí. Velmi úzce je s touto kriminalitou propojena další kriminalita, která spočívá právě v obstarávání finančních prostředků na zisk, aplikaci výrobu či distribuci drog. Jedná se především o loupeže, krádeže, podvody či zpronevěru svěřených peněz. Výjimkou v tomto případě tedy není ani majetková a násilná kriminalita. Sekundárními trestnými činy v oblasti drog jsou veškeré trestné činy, které jsou spáchány pod vlivem drog, popřípadě jiné návykové látky. V tomto případě se může jednat prakticky o jakýkoli trestný čin, přičemž specifickými trestnými činy jsou v tomto případě například řízení pod vlivem návykové látky a obecné ohrožení, což vychází z § 274 trestního zákoníku. Problematikou trestněprávních dopadů užívání návykových látek se zabývá především mnoho právních předpisů, konkrétně se jedná především o zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník či zákon č. 500/2004 Sb., správní řád.

⁴⁷ KALINA, K a kol. *Drogy a drogové závislosti: Mezioborový přístup I*. 1. vyd. Praha: Praha: Úřad vlády České republiky, 2003. ISBN 80-86734-05-6. s. 37.

7 Prevence užívání návykových látek

Užívání návykových látek je možné předejít včasnou a efektivní prevencí. Především v případě dětí a mladistvých osob je prevence velice důležitá a měla by probíhat jak prostřednictvím rodičů, kteří mohou aktivně působit na své děti, tak prostřednictvím školy, médií či různých odborníků na danou problematiku. Je logické, že aby mohli rodiče či škola působit na děti v této oblasti prevence užívání návykových látek, musí být sami kvalitně vzdělaní. Ve škole by takto měli působit nejen odborně vzdělaní učitelé, nýbrž také řadoví učitelé. Obecně je velmi důležité, aby se s dětmi na téma drog a návykových látek komunikovalo, samozřejmě s ohledem na jejich rozumové schopnosti. Je tomu tak především z toho důvodu, že vždy je jednodušší a efektivnější předcházet užívání drog u dětí a mladistvých, než posléze napravovat vzniklé negativní dopady a škody. V každé rodině by měli k této problematice přistupovat s respektem a se snahou minimalizovat potenciální rizika. Obtížnější situace panuje u osob, které samy disponují sklony k agresivitě a poruchami osobnosti, což mohly podědit také jejich potomci, kteří následně také mohou disponovat významnějšími sklony k užívání drog či jiných návykových látek.⁴⁸

V případě správné komunikace ze strany rodičů, by dětem mělo být pravdivě a přesně vysvětleno, jaké důsledky mohou návykové látky na jejich tělo a život mít. Především je nutné dětem podat informace takovým způsobem, aby je užití návykové látky nelákalo. V případě, že by se přesto rodiče dozvěděli o problémech svého dítěte s užíváním návykové látky, pak je nutné dítě přesvědčit, aby alespoň užívalo pouze jednu látku, a nekombinovalo je mezi sebou. Z tohoto jednoznačně plyne, že by dítě například nemělo kombinovat užívání drog s alkoholem a podobně.⁴⁹

Tato prevence samozřejmě významně snižuje riziko vzniku závislosti či obecně užití návykové látky, ovšem není samospásná a mnohdy není možné dítě hlídat neustále a dítě si tak přesto cestu k návykové látce najde. Z tohoto je tedy patrné, že mimo klasickou prevenci je nutné také dítě připravit na všechny možné scénáře, které mohou nastat po požití návykové látky. Je tomu tak především z toho důvodu, aby dítě následně

⁴⁸ NEŠPOR, K., CSÉMY, L. *Léčba a prevence závislosti: Příručka pro praxi*. 1. vyd. Praha: Psychiatrické centrum, 1996. ISBN 80-260-3873-8. s. 22-23.

⁴⁹ GOODYER, P. *Drogy + teenager*. 1. české vyd. Praha: Slovanský dům, 2001. ISBN 80-86421-44-9. s. 83.

vědělo, co má v danou chvíli dělat. Obecně je z tohoto pohledu možné prevenci rozdělit do tří základních kategorií, a to na prevenci **primární, sekundární a terciární**.⁵⁰

Obecně lze konstatovat, že **primární prevence** spočívá především v tom, aby byly činěny takové kroky, které kohokoli odradí od užití návykové látky. Primární prevence se tedy stará o jakékoli prvotní zamezení kontaktu s drogou či jinou návykovou látkou. Jedná se o jednoznačně nejsložitější a nejkomplikovanější typ prevence. V případě dětí a mladistvých se jedná především o zamezení experimentování s návykovými látkami, typicky s cigaretami, alkoholovými nápoji či s lehkými drogami jako je například marihuana.⁵¹

Sekundární prevence se již zaměřuje na osoby, které mají s návykovými látkami zkušenosti, popřípadě jsou na návykových látkách závislé. Sekundární prevence má za cíl co možná nejvíce zamezit dalšímu prohlubování závislosti a snaží se minimalizovat škody u každého závislého jedince. Typicky se v rámci sekundární prevence setkáváme s různými sociálními a zdravotními programy na pomoc závislým osobám, s terapiemi či poradenstvím.⁵²

Terciární prevence se snaží o snižování následků užívání drog, přičemž jejím cílem není celkové uzdravení závislých osob. Prevenci lze dále rozdělovat také podle objektů, jimž je adresována. V případě běžné veřejnosti se využívá především primární prevence. Dalšími skupinami, na něž se prevence specializuje jsou rizikové skupiny obyvatel. Mezi tyto skupiny patří například děti a mladiství, rizikovní jedinci, mezi něž zařazujeme osoby s poruchami osobnosti či děti, jejichž rodiče měli s návykovými látkami problémy, experimentátoři, což jsou osoby, kteří zkouší jednotlivé návykové látky a jejich účinky, ovšem nejedná se o závislé osoby, pravidelní uživatelé, problémoví uživatelé a závislé osoby, které již musí návykovou látku požívat jako potřebu a v případě vysazení látky trpí abstinenčními příznaky.⁵³

⁵⁰ GANERI, A. *Drogy: Od extáze k agonii*. Přeložil Ladislav CSÉMY. 1. české vyd. Praha: Amulet, 2001. ISBN 80-86299-70-8. s. 60.

⁵¹ KALINA, K a kol. *Základy klinické adiktologie*. 1.vyd. Praha: Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-4331-8. s. 18.

⁵² KALINA, K a kol. *Drogy a drogové závislosti: Mezioborový přístup I*. 1. vyd. Praha: Praha: Úřad vlády České republiky, 2003. ISBN 80-86734-05-6. s. 17.

⁵³ KALINA, K a kol. *Drogy a drogové závislosti: Mezioborový přístup I*. 1. vyd. Praha: Praha: Úřad vlády České republiky, 2003. ISBN 80-86734-05-6. s. 17.

7.1 Primární prevence užívání návykových látek

V případě dětí by primární prevence měla vycházet především ze strany rodičů, kteří na ně v této oblasti mohou působit již od malička. Rodiče jsou dítěti vždy vzorem, a tudíž by se především rodiče měly minimálně v přítomnosti dítěte vyvarovat užívání návykových látek. V tomto případě nemusíme hned myslet na užívání tvrdých drog, ovšem postačí, aby dítě bylo každodenním svědkem pití alkoholu či kouření cigaret ze strany rodičů, a především v období puberty může tyto zvyklosti naučené v dětství začít opakovat. V tomto ohledu je velmi důležité nechat děti od mala rozhodovat sami za sebe a přebírat zodpovědnost za své činy. Právě zodpovědnější a samostatnější děti a mladiství jsou později schopny vlastního názoru a rozhodování a nenechají se tak snadno zmanipulovat skupinou kamarádů či spolužáků. Z tohoto pohledu je u těchto dětí nižší riziko vzniku závislosti či pouhého experimentování. Primární prevence by nikdy neměla být dětem předkládána formou rozkazů a příkazů. Naopak by se mělo s dětmi vždy komunikovat na kamarádské bázi a pouze dávat určitá specifická doporučení, jelikož v opačném případě by se proti příkazům mohlo dítě bouřit. V rámci této prevence není efektivní děti ani zastrašovat, jelikož toto může naopak v dětech zvýšit jejich zvědavost v rámci užití návykové látky a jejích účinků.⁵⁴

Preventivní jednání ze strany rodičů je v tomto případě efektivní také v situaci, kdy rodiče naplňují volný čas svých dětí smysluplně, tedy především sportem, kulturou či různými kroužky a činnostmi, které zabraňují nudě a poflakování s kamarády, což může být v případě návykových látek rizikem. Dítě by se také v rámci prevence mělo účastnit rodinného života, mělo by plnit domácí práce a svědomitě se připravovat do školy. Dítěti by také rodiče měli naslouchat a nechat jej vyjádřit vlastní názor, což je velmi důležité pro získání vlastních hodnot a sebedůvěry. Rodiče by s dětmi měli komunikovat klidně a konstruktivně. Neměli by dětem nadávat, reagovat zkratkovitě a ve stresu. Rodiče by měli umět přiznat chybu a také přiznat, že například o určité společenské oblasti nemají potřebné znalosti a informace. Pouze v případě správně nastaveného a zdravého vztahu dětí a rodičů, je možné na děti preventivně působit.⁵⁵

⁵⁴ GOODYER, P. *Drogy + teenager*. 1. české vyd. Praha: Slovanský dům, 2001. ISBN 80-86421-44-9. s. 30-33.

⁵⁵ GOODYER, P. *Drogy + teenager*. 1. české vyd. Praha: Slovanský dům, 2001. ISBN 80-86421-44-9. s. 55-62.

7.2 Primární prevence užívání návykových látek na základních školách

Primární prevence probíhá v České republice také v rámci základních škol. Cílem této prevence je především zabránit užití návykové látky dětmi školou povinnými, popřípadě toto užití co nejvíce oddálit. Tato oblast není v rámci českého školství řešena nikterak náhodně, nýbrž je koordinována prostřednictvím metodických pokynů a zákonů, především pak prostřednictvím zákona č. 561/2004 Sb., takzvaného školského zákona. V tomto zákoně je každé škole stanovena povinnost zřídit nástroje týkající se primární prevence, jako je například poradenské pracoviště, které je dalším preventivním nástrojem mimo další pedagogicko-psychologické poradny či speciální pedagogická centra. Veškerá tato zařízení jsou pro státní preventivní působení velmi důležitá. Za zřízení a následné správné fungování poradenského pracoviště je vždy odpovědný ředitel dané školy. Mimo školského zákona se primární prevence užívání návykových látek řeší také v zákoně č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek a v zákoně č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících.

Poradenské pracoviště je v každé škole zřízeno především z důvodu pomoci kterémukoli žáku v nouzi. Součástí poradenských pracovišť jsou odborníci na danou problematiku, přičemž se zde můžeme setkat se speciálními pedagogy, výchovnými poradci, metodikem prevence, asistentem pedagoga či se školním psychologem. Samozřejmostí je také spolupráce s třídními a dalšími pedagogy. Poradenské pracoviště funguje ovšem v komplexní sestavě, jak je uvedeno výše, pouze sporadicky, a to na některých velkých školách. Většinou je poradenské pracoviště složeno pouze z některých výše jmenovaných odborníků, popřípadě jedna osoba plní více funkcí, například třídního učitele a výchovného poradce.

Ve vizi, respektive Strategii vzdělávací politiky České republiky, tedy oficiálního projektu z roku 2020, který nabízí výhledy českého školství až do roku 2030 a dále, je ovšem stanoveno, že postupem času by mělo do této oblasti, tedy na prevenci v rámci základních škol, putovat více finančních prostředků, které by měly sloužit ke vzdělávání pedagogů a dalších odborníků a ke zvýšení možností jednotlivých škol a poradenských

pracovišť v České republice. Renovování stávajících kapacit poradenských pracovišť by také mělo být řešeno s ohledem na počet dětí v každé škole.⁵⁶

V rámci České republiky je prevence na základních školách podrobněji řešena již od roku 1998, odkdy tato problematika spadá pod Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Škola je dle názoru ministerstva jednoznačně po rodině druhým nejefektivnějším prostředím pro výkon preventivních činností.⁵⁷

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy má odpovědnost za vydávání veškerých potřebných koncepčních a vzdělávacích materiálů, rozpracování dlouhodobých i krátkodobých preventivních a vzdělávacích vizí a také definování konkrétních preventivních programů v rámci každé školy. Cílem ministerstva je maximalizovat efektivitu v rámci poskytování primární prevence na základních či středních školách. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ovšem neorganizuje vše pouze samo, nýbrž dlouhodobě a velmi úzce spolupracuje v této oblasti například s Ministerstvem zdravotnictví či s Ministerstvem práce a sociálních věcí.⁵⁸

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy vydává pravidelně aktualizované metodické dokumenty, které mají za úkol stanovit dlouhodobější podmínky provádění kvalitního vzdělávání a také mimo jiné prevence v rámci ochrany dětí před užíváním návykových látek. Mezi tyto dokumenty patří například Strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže z roku 2019. Tento dokument stanovuje postup v této oblasti až do roku 2027, přičemž se týká zejména organizace, vzdělávacího systému, kontrolních činností, financování či výzkumu problematiky prevence dětí a mládeže v této oblasti. Dalším dokumentem je poté Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních. Prostřednictvím tohoto metodického dokumentu je stanoven rozsah jednotlivých preventivních opatření a doporučuje konkrétní postupy školám a školským zařízením v případě, že zaznamenají jakékoli rizikové chování či jednání ze strany svých žáků. Součástí tohoto dokumentu je také řada příloh, vztahujících se ke konkrétním rizikovým

⁵⁶ ČESKO. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČR. *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+*. [online] MŠMT 2020. [cit. 2025-01-07] Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/54104/>.

⁵⁷ JÚVA, V. *Základy pedagogiky pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido, 2001, ISBN 80-8593-195-8. s. 98.

⁵⁸ ČESKO. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČR. *Prevence - Problematika primární prevence rizikového chování*. [online] MŠMT 2021. [cit. 2025-01-07] Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/prevence>.

faktorům a konkrétním rizikovým situacím. U každé této situace následně pedagogům či dalším zúčastněným osobám stanovuje, jakým efektivním intervenčním zásahem mají na tuto rizikovou situaci reagovat.⁵⁹

Velmi důležitým dokumentem je takzvaný Minimální preventivní program, který je především důležitý pro každou jednotlivou školu, jelikož stanovuje základní předpoklady pro hladký průběh a organizaci preventivního působení na jakékoli škole. Obecně se jedná o zcela samostatný dokument, který specifikuje konkrétní postupy v rámci primární prevence na základních a středních školách. Jedná se o preventivní program jakékoli školy a školského zařízení, přičemž je součástí celkového vzdělávacího programu každé školy a vychází z celkových personálních, prostorových a ekonomických možností a předpokladů každé školy. Stanovuje povinnost využívat preventivní programy maximálně efektivně v rámci vlastních zdrojů a možností každé školy a školského zařízení, stanovuje krátkodobé i dlouhodobé cíle a vize školy a je sestaven tak, aby byl v první řadě prakticky realizovatelný. Současně se specializuje primárně na nejvíce ohrožené a rizikové děti, které například pocházejí z nekvalitně fungujících či neúplných rodin a podobně.⁶⁰

Minimální preventivní program se také snaží o to, aby se děti naučili trávit svůj volný čas efektivně, smysluplně a zdravě, přičemž děti učí také prostřednictvím různých nástrojů, jak řešit složité životní situace a učí je, jak zkvalitňovat vlastní komunikační a sociální dovednost. Cílem Minimálního preventivního programu je také zvyšování povědomí dětí v rámci vlastní odpovědnosti za své činy a také zvýšení uvědomění si možných rizik, spojených s užíváním návykových látek. Prostřednictvím tohoto programu by děti také měli být vedeny k tomu, aby zkvalitnili své vystupování vůči svému okolí tak, aby ve školní třídě panovalo pozitivní a bezpečné klima, přičemž každé dítě by mělo být schopno cítit a dodržovat společenská pravidla a hodnoty.⁶¹

Praktickými nástroji v rámci primární prevence žáků základních škol, jsou například besedy a přednášky, popřípadě individuální sezení s dětmi, které patří do

⁵⁹ ČESKO. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČR. *Prevence - Problematika primární prevence rizikového chování*. [online] MŠMT 2021. [cit. 2025-01-07] Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/prevence>.

⁶⁰ ČESKO. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČR. *Prevence - Problematika primární prevence rizikového chování*. [online] MŠMT 2021. [cit. 2025-01-07] Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/prevence>.

⁶¹ PROCHÁZKA, Miroslav. *Metodik prevence a jeho role na základní škole*. Libice nad Vltavou: Pasparta, 2019, ISBN 978-80-88290-28-5. s. 77.

některé z rizikových skupin. Jednotlivé programy týkající se primární prevence na základních a středních školách je rozdělena podle věku, a tedy i rozumových schopností dětí, na děti v první až třetí třídě, děti ve čtvrté a páté třídě, děti na druhém stupni základní školy a poté děti navštěvující střední školu. Primární programy cílí vždy na děti s ohledem na aktuální společenská témata. V rámci první kategorie se děti baví s pedagogy v rámci výuky prvouky, přičemž následně děti ve čtvrté a páté třídě základní školy tyto informace již konfrontují konkrétně s problematikou drog a návykových látek, jejich užívání, závislosti a s následky jejich užívání. Děti na vyšším stupni základní školy poté již řeší konkrétní návykové látky, a také možnosti, kam se obrátit v případě jakýchkoli potíží v oblasti užívání návykových látek. V rámci škol napříč Českou republikou se čas od času provádí přednášky, jichž se účastní více školních tříd dohromady, přičemž žáci jsou do této přednášky aktivně zapojeni. Informace mohou být dětem poskytovány také například prostřednictvím speciálních televizních pořadů, do nichž mohou být například zapojeny známé osobnosti, k nimž děti mohou vzhlížet. Jednotlivé programy primární prevence na jednotlivých školách jsou prováděny jak v rámci běžné výuky prostřednictvím pedagogů, tak také prostřednictvím externích spolupracovníků z řad policistů, preventistů, psychologů či lékařů, kteří mohou na téma návykových látek, popřípadě drog dětem přednášet. V rámci České republiky bylo v rámci výzkumů zjištěno, že se věk, kdy žáci experimentují s návykovými látkami neustále snižuje a počet takovýchto experimentátorů stoupá. Je samozřejmě otázkou, zda preventivní působení v rámci škol má požadovanou efektivitu, ovšem toto hledisko se pouze velmi obtížně zkoumá, jelikož na děti i přes kvalitní preventivní programy působí vícero faktorů a vnějších vlivů, které nelze při vši snaze ovlivnit. V tomto ohledu je ovšem důležité, aby snaha státu na provádění primární prevence ve školách neustávala, jelikož jakákoli prevence má vždy smysl v této oblasti.⁶²

Velmi oblíbenou aktivitou v rámci preventivních programů jsou takzvané peer to peer programy, kdy je speciálně vyškolen vrstevník cílové skupiny, který následně získané zkušenosti a informace nenásilnou formou předává dále mezi své kamarády či spolužáky. Efektivní a správné provedení tohoto preventivního programu je velmi složité a náročné, ovšem může při adekvátním provedení přinášet velmi kvalitní výsledky,

⁶² KALINA, K a kol. *Drogy a drogové závislosti: Mezioborový přístup I*. 1. vyd. Praha: Praha: Úřad vlády České republiky, 2003. ISBN 80-86734-05-6. s. 300-303.

jelikož mezi děti či mladistvé je možné dostat mnoho důležitých zvyků a informací, které by se k nim jinak nedostaly, či by je tito jedinci odmítali přijmout od dospělé osoby.⁶³

7.3 Sekundární prevence užívání návykových látek

Sekundární prevence užívání návykových látek se dostává do popředí v situaci, kdy selhala určitým způsobem u určitého jedince prevence primární a daný jedinec již začal návykové látky užívat dlouhodobě. Sekundární prevence má tedy za cíl tohoto uživatele vyléčit a celkově snížit negativní dopady na uživatele, jeho okolí i celou společnost. Pro nastavení správného léčebného procesu je vždy důležité zjistit v jaké fázi užívání se uživatel momentálně nachází, tedy zda s návykovými látkami pouze experimentuje, užívá je pravidelně, či je na nich zcela závislý. Sekundární prevence se využívá především u osob, které užívají návykové látky pouze občas a nejsou na nich zcela závislé. Nejeektivněji lze tuto prevenci využívat například u uživatelů marihuany a dalších lehkých drog či u uživatelů alkoholu a cigaret. Lze tuto prevenci využít také u osob, které jsou na drogách závislé, ovšem v tomto případě se již jedná o velmi složitý a proces léčby a celkového přístupu k dané osobě.⁶⁴

7.4 Terciární prevence užívání návykových látek

Tento druh prevence slouží především k tomu, aby byla co možná nejvíce snížena možná rizika, která s užíváním návykových látek souvisí. Minimalizace dopadů užívání návykových látek tedy spočívá především v tom, že odborníci se v dané situaci nepokouší závislou osobu vyléčit, či ji odnaučit užívat návykové látky, nýbrž se pokouší zmírnit negativní dopady na zdraví a život dané osoby. Typickým příkladem terciární prevence je například poskytování injekčních jehel narkomanům pro bezpečné aplikování drog, poskytování prezervativů, dezinfekčních prostředků či poskytování vzdělání a informací ohledně infekčních nemocí a v oblasti aplikace a bezpečného užívání návykových látek. Správná aplikace například umožňuje chránit uživatele před přenosem infekčních nemocí, což logicky minimalizuje rizika s tímto spojená a chrání zdraví uživatelů, což je cílem terciární prevence. Na tento druh prevence se zaměřuje mnoho institucí, přičemž mnohdy je uživatelům poskytováno například zdarma jídlo či ubytování. V případě

⁶³ KALINA, K a kol. *Drogy a drogové závislosti: Mezioborový přístup I.* 1. vyd. Praha: Praha: Úřad vlády České republiky, 2003. ISBN 80-86734-05-6. s. 307-309.

⁶⁴ KALINA, K a kol. *Drogy a drogové závislosti: Mezioborový přístup I.* 1. vyd. Praha: Praha: Úřad vlády České republiky, 2003. ISBN 80-86734-05-6. s. 17.

neposkytování těchto benefitů, se problematikou terciární prevence zabývá alespoň vyškolený terénní sociální pracovník, který potřebné materiály a informace předává relevantním osobám.⁶⁵

Primárním cílem této prevence v oblasti ochrany zdraví uživatelů návykových látek je především zabránění přenosu infekčních nemocí, ochrana před nesprávnou aplikací drog či ochrana před předávkováním a následnou smrtí. Velmi efektivním prostředkem ochrany je například nabídka substitučních látek, namísto klasických tvrdých drog, které nemají tak významně negativní dopad na lidské zdraví. Tyto aktivity mohou mít také vliv na snížení počtu trestných činů s užíváním návykových látek spojených.⁶⁶

⁶⁵ KALINA, K a kol. *Drogy a drogové závislosti: Mezioborový přístup I*. 1. vyd. Praha: Praha: Úřad vlády České republiky, 2003. ISBN 80-86734-05-6. s. 263-266.

⁶⁶ KALINA, K a kol. *Drogy a drogové závislosti: Mezioborový přístup I*. 1. vyd. Praha: Praha: Úřad vlády České republiky, 2003. ISBN 80-86734-05-6. s. 80-81.

8 Praktická část

V rámci této části práce bude zkoumána problematika faktického stavu užívání návykových látek žáků Základní školy a Základní umělecké školy Zliv, konkrétně žáků druhého stupně této Základní a Základní umělecké školy.

Výzkum bude srovnávat faktický stav prevence užívání návykových látek konkrétní skupiny žáků základních škol a zkušeností s návykovými látkami těchto žáků s teoretickými poznatky, které byly popsány podrobně v předchozí teoretické části práce.

8.1 Metody výzkumu

Pro samotný výzkum byla vybrána kvantitativní metoda výzkumu, konkrétně metoda dotazníku, který byl předložen uvedeným žákům druhého stupně Základní školy a Základní umělecké školy Zliv. Do výzkumu se zapojilo celkem 204 žáků šestých, sedmých, osmých a devátých tříd.

Zvolena tedy byla metoda dotazníku, tedy kvantitativní metody výzkumu. Kvantitativní z toho důvodu, že je výzkum prováděn na velmi širokém spektru respondentů, kteří ovšem odpovídají na zvolené otázky prostřednictvím krátkých odpovědí či formou výběru z předložených možností odpovědí. Nejedná se tedy o podrobnější kvalitativní výzkum, jehož formou je například rozhovor, v němž lze jít více do hloubky sledované problematiky. Kvantitativní forma výzkumu představuje především důraz na celkovou objektivitu a funkčnost měření a vychází především ze zadaného účelu dané zkoumané problematiky a také vychází z jednotlivých formulovaných a stanovených cílů výzkumu, kterých by mělo být prostřednictvím dotazníku dosaženo. Pro tento typ dotazníku je naprosto charakteristickým rysem fakt, že je výzkum prováděn na velmi širokém vzorku respondentů kteří ovšem současně všichni tvoří uzavřenou skupinu osob, na něž je výzkum primárně zaměřen. Technika zvoleného dotazníku a následné matematické a statistické analýzy získaných informací sestavují jednotlivé fáze kvantitativního výzkumu, napodobujícího takzvaný lineární model, který je typický pro různé přírodovědecké obory. Prostřednictvím kvantitativního výzkumu je možné zkoumat zejména takové jevy, které jsou společensky relativně jednoduché, popsitelné, zaměřují se na konkrétní skupinu osob a jsou velmi často pozorovatelné a řešitelné. Tyto zkoumané jevy by se také měly relativně často opakovat a měly by být vždy prokazatelné v určitém rozsahu a intenzitě. Primárními cíli daného kvantitativního

výzkumu je zejména zjištění požadovaných praktických informací o sledovaném jevu, změření sledovaných charakteristik a jejich souvislostí s dalšími instituty a také ověření stanovených hypotéz, které jsou vytvořeny ještě před provedením a vyhodnocením daného výzkumu.⁶⁷

Jak již tedy bylo zmíněno pro potřeby tohoto kvantitativního výzkumu bude využita technika obsáhlého dotazníku s předem stanovenými možnostmi odpovědí. Prostřednictvím dotazníku je možné zjistit důležité informace, které směřují ke zjištění názorů, postojů, hodnot, vztahů či motivů zapojených respondentů, přičemž dále je možné tímto dotazníkem zjistit jednotlivé charakteristické prvky respondentů a také celé sledované sociální skupiny z níž respondenti pocházejí. Dotazník je jednoznačně nejvyužívanějším prostředkem v rámci kvantitativních metod výzkumu sledovaných cílů a komplexního získávání potřebných dat. Dotazník je zcela nenahraditelným nástrojem zjišťování informací především v situacích, v nichž je zapotřebí jakýkoli soubor praktických informací podrobit celkové kvantitativní analýze. Právě z tohoto důvodu je dotazník velmi často úzce spjat se statistickými a matematickými metodami výzkumu. Prostřednictvím dotazníku je možné ověřovat jakékoli stanovené hypotézy a také zkoumat jednotlivé proměnné v rámci sledované problematiky a jednotlivých vztahů mezi nimi. Tohoto je ovšem možné dosáhnout především ve výzkumech, které jsou prováděny opakovaně či dlouhodobě a pro srovnání existuje více na sebe navazujících dat a informací. Aby mohly být ovšem výsledky z dotazníku kvalitní a dostatečně účinné, je nutné celý dotazník sestavit přesně na míru sledovanému cíli. Musí být tedy adekvátně a efektivně zvoleny jak jednotlivé otázky, tak také možnosti odpovědí, které jsou předloženy respondentům. Dotazník tedy musí být sestaven komplexně v dostatečné kvalitě, jelikož v opačném případě nebudou zjištěné výsledky dostatečně relevantní.⁶⁸

Zvolená forma dotazníku bude mít za cíl především zjistit, jaké zkušenosti s návykovými látkami mají žáci druhého stupně Základní školy a Základní umělecké školy Zliv a také jejich pohled na tuto problematiku. Dotazník je sestaven předem právě s ohledem na uvedené cíle, přičemž celkem obsahuje 20 otázek, které na sebe v mnoha ohledech souvisle navazují. Ve všech otázkách jsou respondentům předloženy konkrétní

⁶⁷ BAUM, D., GOJOVÁ, A. *Výzkumné metody v sociální práci*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2014. ISBN 978-80-7464-390-3. s. 227

⁶⁸ PAPŘOKOVÁ, A. *Techniky sociologického výzkumu*. Ostrava: Vysoká škola báňská, 2012. ISBN 978-80-248-2931-9. s. 39

možnosti odpovědi, přičemž některé otázky, které navazují na předchozí odpovědi, jsou určeny pouze respondentům, kteří odpověděli určitým, většinou kladným, způsobem. U všech otázek byla dána respondentům možnost zvolit pouze jednu konkrétní odpověď ze všech předložených možností.

8.2 Výzkumné zařízení

Respondentům byl dotazník předložen přímo v prostorách ZŠ a ZUŠ Zliv, přičemž respondenti odpovídali na otázky pod dozorem pedagogů v rámci vyučování a nemohli se o jednotlivých otázkách radit se spolužáky. Čas na odpovědi jim byl poskytnut v neomezeném množství, ovšem nikdo z respondentů neodpovídal na otázky déle než třicet minut. Dotazník byl anonymní, tudíž v něm nefigurovaly žádné identifikační údaje o respondentech.

Pro výzkum byli vybráni právě žáci druhého stupně základní školy, jelikož právě tato skupina osob je dle mého názoru jednou z vůbec nejohroženějších v oblasti užívání návykových látek. Právě žáci na druhém stupni základní školy se již nacházejí v rizikovém věku, kdy již hrozí prvotní zkušenosti s návykovými látkami ovšem v rámci rozumové, emoční a zkušenostní vyspělosti se žáci druhého stupně základní školy rozhodně nedají považovat za osoby, které by byly schopny racionálně vyhodnotit veškerá rizika spojená s užíváním návykových látek. Současně se také jedná o cílovou skupinu, která je relativně lehce ovlivnitelná, a to jak v oblasti možného užití návykových látek, tak také v oblasti prevence, která je vůči této skupině osob velmi často využívána. Preventivní aktivity mají právě u dětí docházejících na druhý stupeň základní školy, dle mého názoru největší význam, jelikož mohou velmi efektivně zabraňovat možným negativním dopadům užívání návykových látek na organismus dětí a současně jsou pro preventivní programy tyto děti relativně snadno dosažitelné, jelikož je lze aplikovat v prostředí velmi širokého spektra všech základních škol a dalších výchovných a vzdělávacích zařízení, která jsou pro specifické metody zvoleného kvantitativního výzkumu velmi snadno přístupná.⁶⁹

⁶⁹ MIOVSKÝ, M., SKÁCELOVÁ, L., ZAPLETALOVÁ, J., NOVÁK, P. *Primární prevence rizikového chování ve školství*. Praha: SCAN, 2010. ISBN 978-80-87258-47-7. s. 56

Celkově je tedy možné použitou metodologií pro dotazníkové šetření, kvantitativní výzkumný přístup, shrnout takto – použitou metodou výzkumu je kvantitativní metoda, technikou obecného sběru potřebných informací je dotazníkové šetření s předem zvolenými otázkami nabízející pouze omezený výběr konkrétních odpovědí, přičemž respondenti mohou vybírat pouze jednu konkrétní odpověď, nikoli více odpovědí současně (kromě otázky č. 2). Předmětem dotazníkového šetření je zjištění informací o prevenci návykových látek u žáků druhého stupně ZŠ a ZUŠ Zliv a také informace o zkušenostech těchto žáků s užíváním návykových látek. Objektem dotazníkového šetření jsou žáci ZŠ a ZUŠ Zliv, přičemž celkový počet respondentů, kteří se zúčastnili výzkumného dotazníkového šetření byl 204 žáků.

Výzkumný dotazník byl sestaven takovým způsobem, aby bylo možné zjistit objektivní kvantitativní informace, týkající se zkušeností respondentů s užíváním návykových látek a také informace týkající se jejich pohledu na preventivní opatření v oblasti užívání návykových látek, a návykových látek obecně, která jsou v jejich okolí dostupná.

Celkové výsledky dotazníkového šetření budou v další části této práce vyhodnoceny, a to prostřednictvím analýzy jednotlivých odpovědí všech respondentů. Všechny 20 otázek, které na sebe logicky navazují, budou podrobeny komplexní analýze, tedy popisnému vyhodnocení, podle zjištěných uvedených odpovědí. Zjištěné zkušenosti a odpovědi žáků druhého stupně ZŠ a ZUŠ Zliv poté povedou k ověření pěti stanovených hypotéz.

8.3 Stanovené hypotézy

Na základě výše uvedených otázek, byly sestaveny také hypotézy, na něž se prostřednictvím kvantitativního výzkumu budou hledat odpovědi, respektive prostřednictvím dotazníku budou tyto hypotézy ověřovány.

Jedná se o tyto hypotézy:

Hypotéza č. 1 – Většina žáků ZŠ a ZUŠ Zliv docházející na druhý stupeň již někdy užila nějakou návykovou látku.

Hypotéza č. 2 – Většině žáků ZŠ a ZUŠ Zliv již byla návyková látka někým nabídnuta.

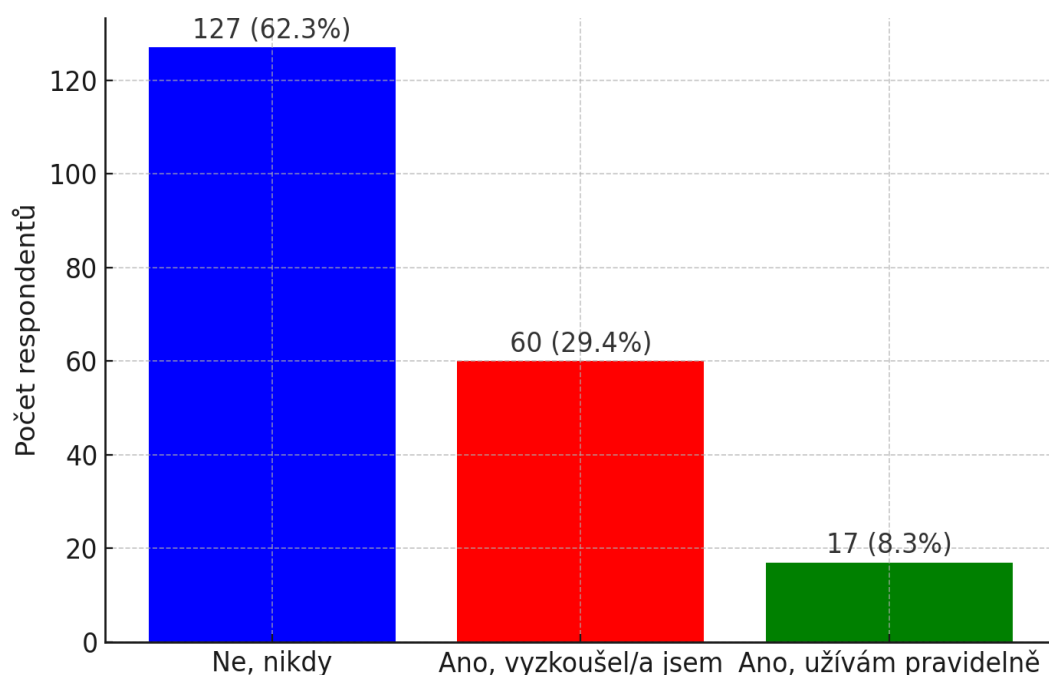
Hypotéza č. 3 - Všichni respondenti ví o škodlivosti návykových látek na zdraví a celkové fungování člověka.

Hypotéza č. 4 – Většina respondentů ví o konkrétních preventivních programech, které jsou na ZŠ a ZUŠ Zliv žákům nabízeny.

Hypotéza č. 5 – Většina respondentů se o problematice užívání návykových látek baví se svými rodiči.

8.4 Vyhodnocení dotazníku

Graf č. 1 Užil/a jsi někdy nějakou návykovou látku⁷⁰

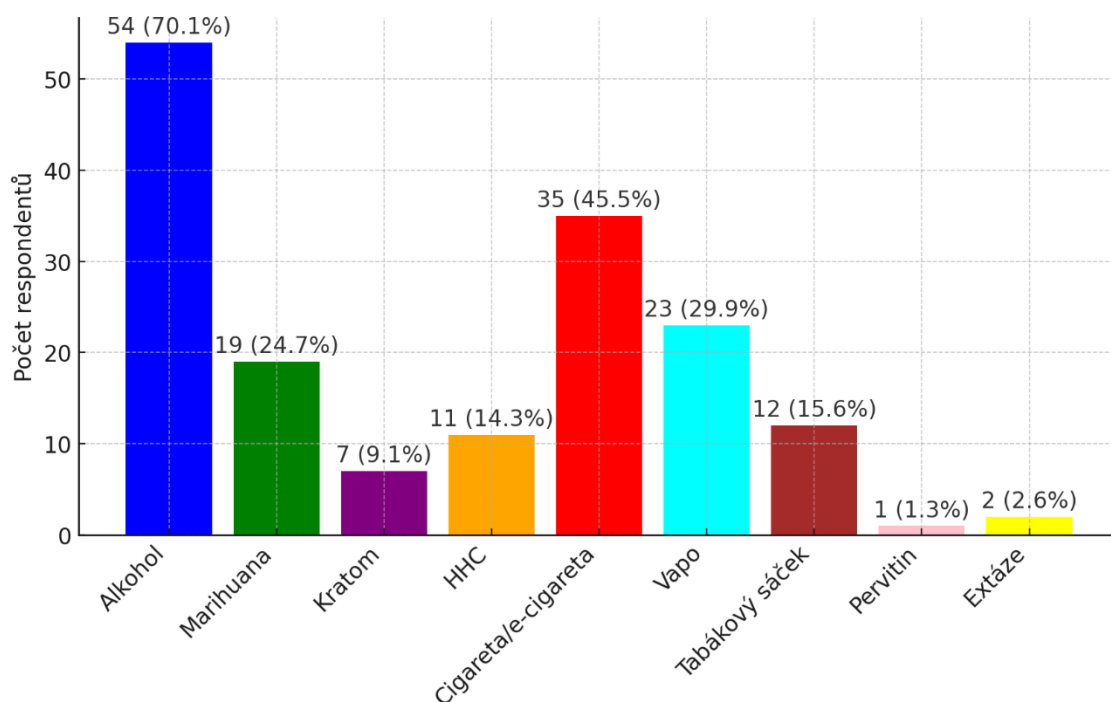
- Ne, nikdy: 127 žáků (62 %) z celkového počtu 204 žáků (100 %)
- Ano, vyzkoušel/a jsem: 60 žáků (29,4 %) z celkového počtu 204 žáků (100 %)
- Ano, užívám pravidelně: 17 žáků (8,3 %) celkové počtu 204 žáků (100 %)

Celkem 77 žáků (37,7 %) uvedlo, že mají zkušenost s návykovými látkami.

Na základě odpovědí na tuto otázku bylo zjištěno, že mezi celkovým počtem, tedy 204 (100 %) respondenty, kteří docházejí na druhý stupeň ZŠ a ZUŠ Zliv se vyskytuje 77 žáků (37,7 %), kteří již návykovou látku někdy užili, přičemž, 17(8,3 %) respondentů některou návykovou látku užívá pravidelně. Celkově se tedy jedná o 77 (37,7 %) žáků, kteří již návykovou látku někdy v minulosti užili, či ji stále užívají. Naopak 127 (62 %) respondentů návykovou látku nikdy neužilo.

⁷⁰ Vlastní výzkum 2025

Graf č. 2 Pokud ano, jakou⁷¹

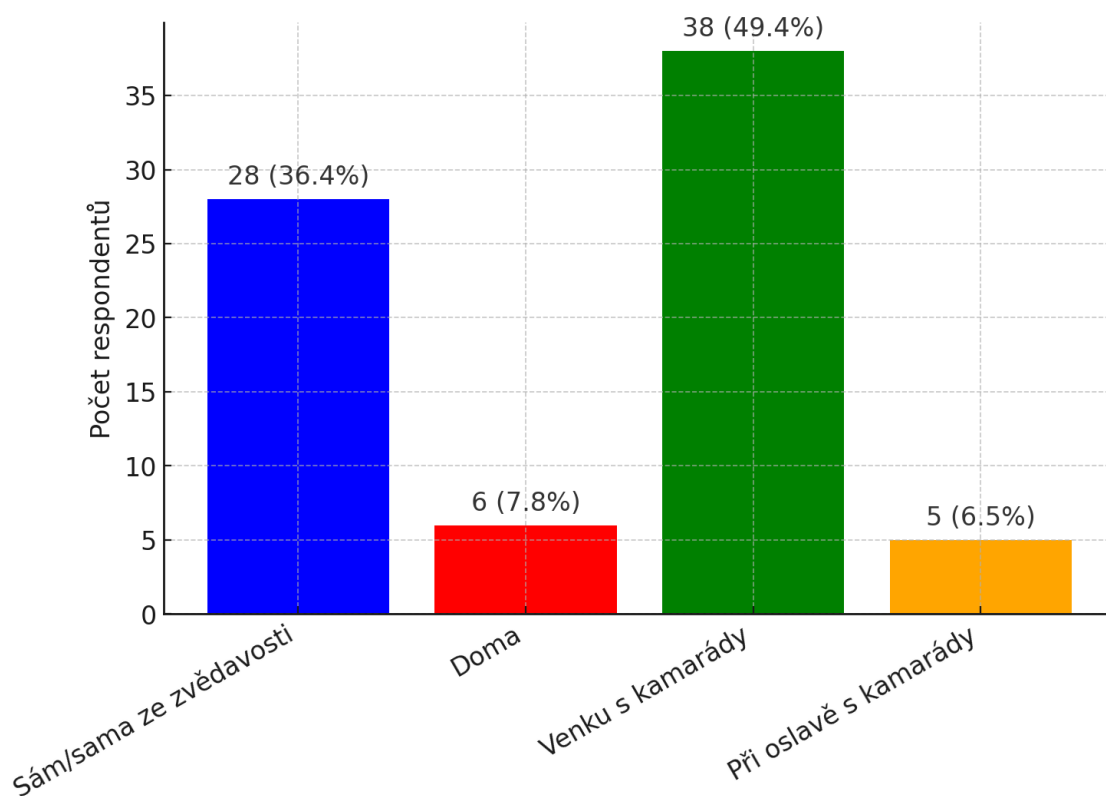
- Alkohol 54 dětí (70,1 %) z celkového počtu 164 dětí (100 %)
- Marihuana: 19 dětí (24,7 %) z celkového počtu 164 dětí (100 %)
- Kratom: 7 dětí (9,1 %) z celkového počtu 164 dětí (100 %)
- Výrobky s HHC: 11 dětí (14,3 %) z celkového počtu 164 dětí (100 %)
- Cigareta / elektronická cigarette: 35 dětí (45,5 %) z celkového počtu 164 dětí (100 %)
- Vapo: 23 dětí (29,9 %) z celkového počtu 164 dětí (100 %)
- Tabákový sáček: 12 dětí (15,6 %) z celkového počtu 164 dětí (100 %)
- Pervitin: 1 dítě (1,3 %) z celkového počtu 164 dětí (100 %)
- Extáze: 2 dětí (2,6 %) z celkového počtu 164 dětí (100 %)

Tato otázka byla jedinou, v níž měli respondenti možnost vybrat jako odpověď více možností najednou. Jednoznačně nejvíce respondentů již v minulosti užilo či pravidelně

⁷¹ Vlastní výzkum 2025

užívá alkohol, celkem 54 dětí (70 %), cigarety -35 dětí (45 %), a z drog marihuanu – 19 dětí (25 %) respondentů, kteří již užili návykovou látku. Ostatní návykové látky již byly zastoupeny v menším procentu případů, přičemž za zmínku stojí například Vapo, tabák, HHC či Kratom.

Graf č. 3 Při jaké příležitosti to bylo⁷²

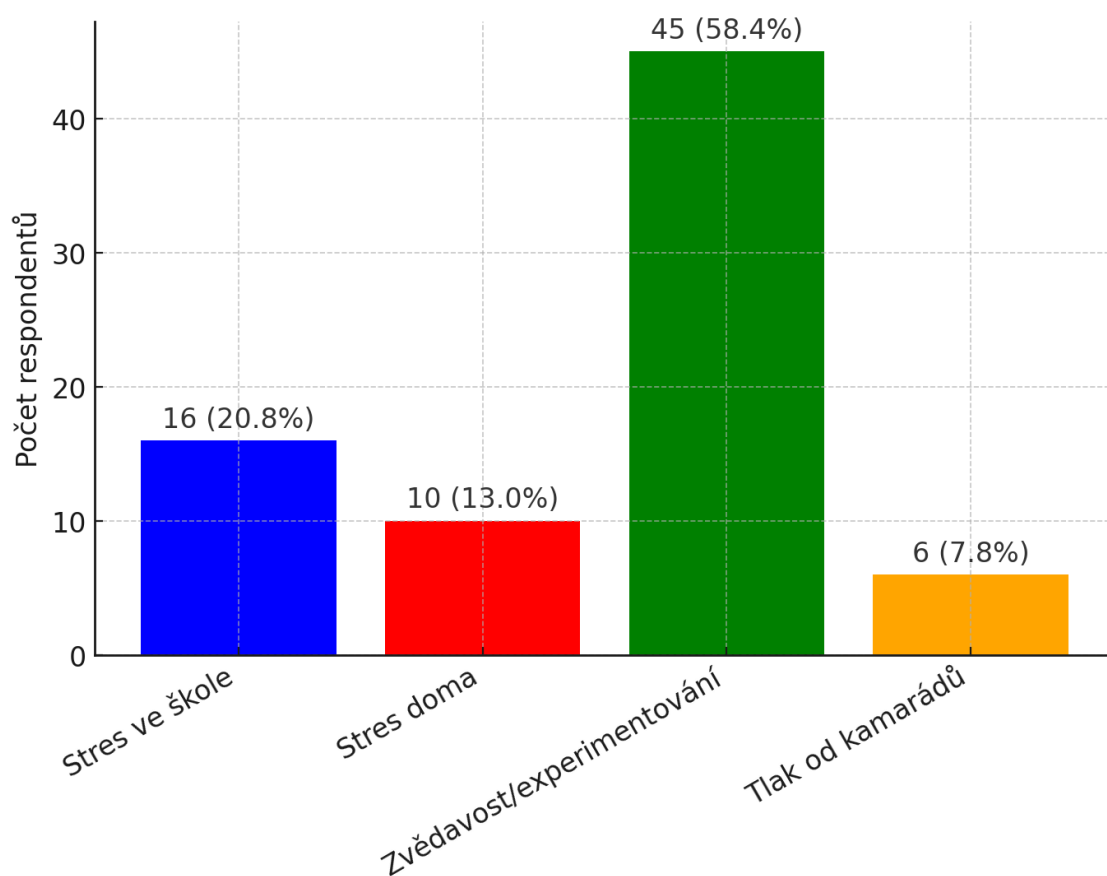

- Sám/sama ze zvědavosti: 28 žáků (36,4 %) z celkového počtu 77 dětí (100 %)
- Doma: 6 žáků (7,8 %) z celkového počtu 77 dětí (100 %)
- Venku s kamarády: 38 žáků (49,4 %) z celkového počtu 77 dětí (100 %)
- Při oslavě s kamarády: 5 žáků (6,5 %) z celkového počtu 77 dětí (100 %)

Z respondentů, kteří již užili někdy návykovou látku celkem 38 (50 %) z nich odpovědělo, že se tomu stalo při venkovních příležitostech, na nichž byli spolu se svými kamarády. Prakticky přesná polovina respondentů se tedy s návykovými látkami setkala ve společnosti svých kamarádů. Relativně dost respondentů poté vyzkoušelo návykovou látku ze zvědavosti a pouze šest respondentů uvedlo, že s návykovou látkou setkala doma.

⁷² Vlastní výzkum 2025

Graf č. 4 Proč ses rozhodl/a užít návykovou látku⁷³

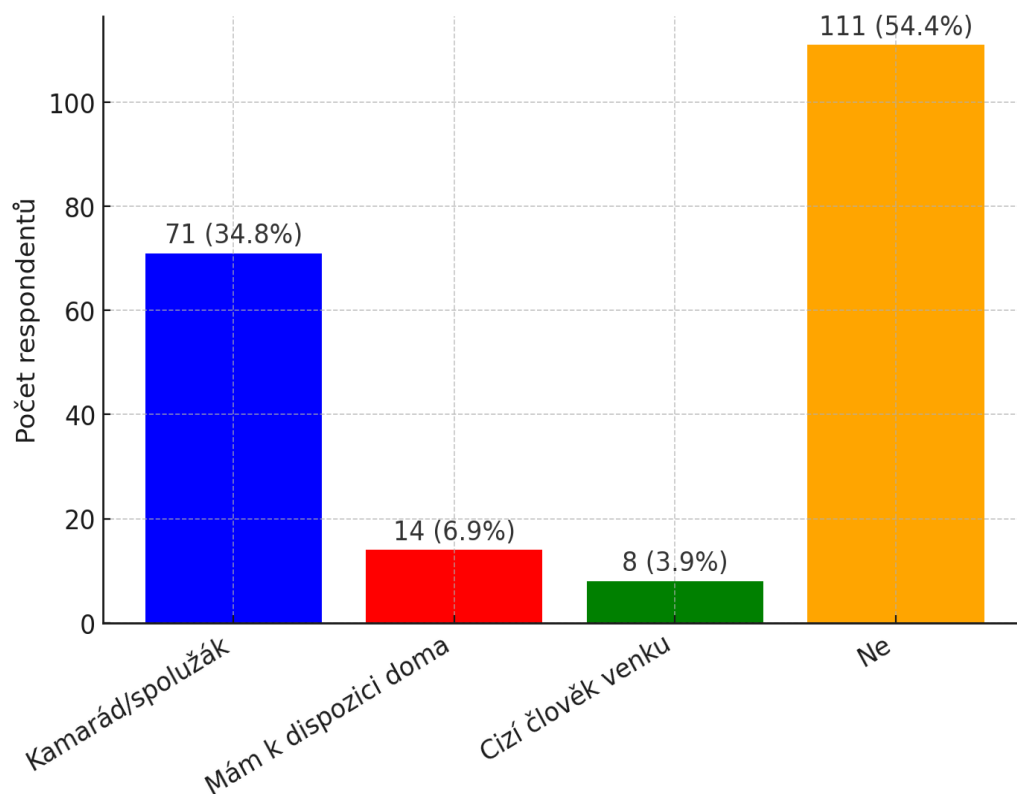

- Stres nebo tlak ve škole: 16 dětí (20,8 %) ze 77 dětí (100 %)
- Stres nebo tlak doma: 10 dětí (13 %) ze 77 dětí (100 %)
- Zvědavost nebo experimentování: 45 dětí (58,4 %) ze 77 dětí (100 %)
- Tlak od kamarádů: 6 dětí (7,8 %) ze 77 dětí (100 %)

Z respondentů, kteří již někdy užili návykovou látku se celkem 45 z nich (59 %) rozhodlo návykovou látku vyzkoušet z důvodu experimentování, popřípadě z důvodu zvědavosti. Menší část respondentů se poté rozhodla návykovou látku užít z důvodu stresu a tlaku ve škole či doma, popřípadě na základě nátlaku ze strany kamarádů.

⁷³ Vlastní průzkum 2025

Graf č. 5 Byla ti někdy návyková látka nabídnuta k užití⁷⁴

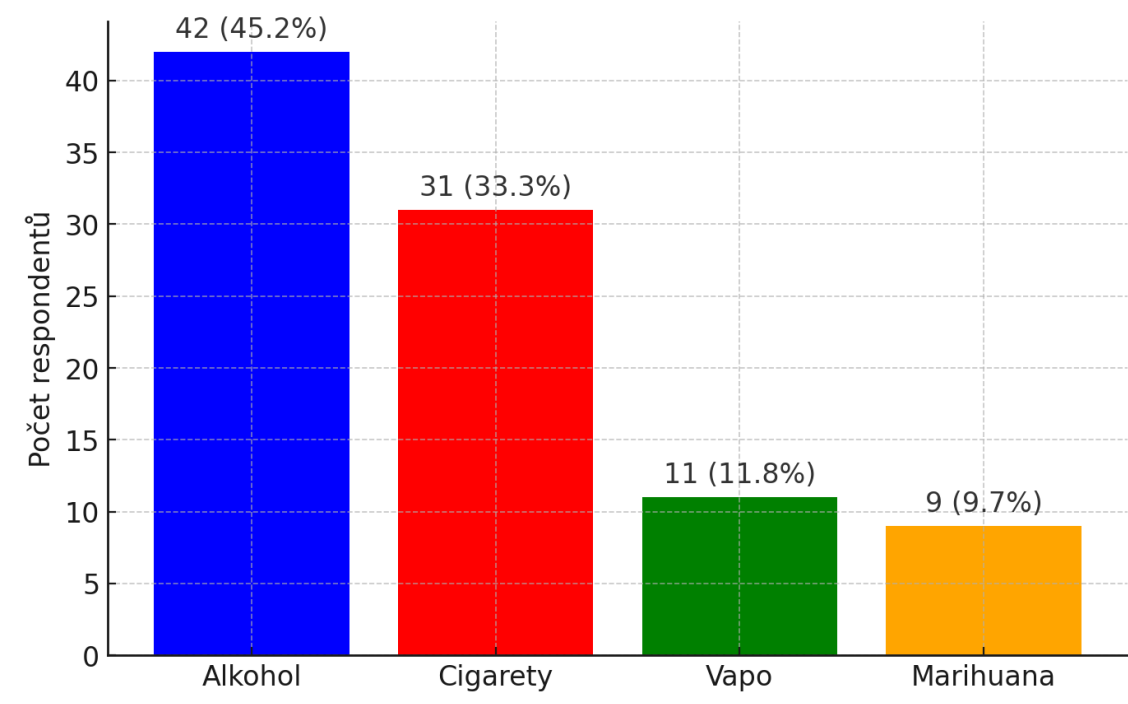

- Ano, kamarádem/spolužákem: 71 dětí (34,8 %) z celkového počtu 204 dětí (100 %)
- Ano, mám k dispozici doma: 14 dětí (6,9 %) z celkového počtu 204 dětí (100 %)
- Ano, cizím člověkem někde venku: 8 dětí (3,9 %) z celkového počtu 204 dětí (100 %)
- Ne: 111 dětí (54,4 %) z celkového počtu 204 dětí (100 %)

Ze všech 204 (100 %) respondentů celkem 111 respondentů (55 %) uvedlo, že jim nikdy nebyla návyková látka ani nabídnuta. V menšině (93 respondentů) tedy poté byli respondenti, kteří uvedli, že jim návyková látka nabídnuta byla, a to většinou kamarádem či spolužákem, ve výrazné menšině poté byli respondenti, jimž byla návyková látka nabídnuta cizím člověkem či někým z rodiny.

⁷⁴ Vlastní průzkum 2025

Graf č. 6 Pokud ano, jaká⁷⁵

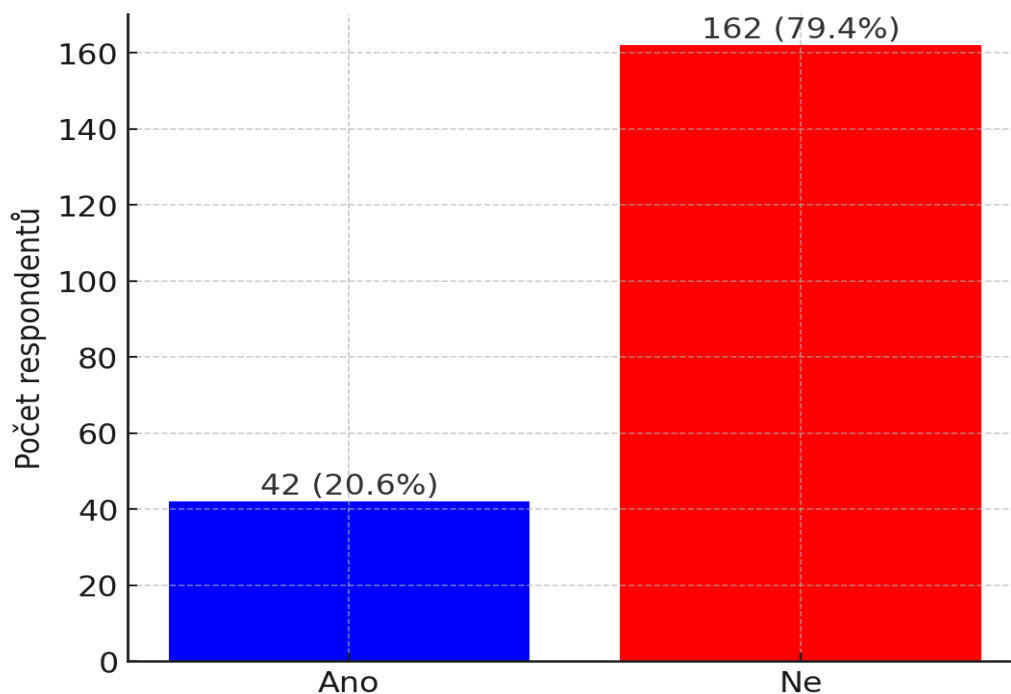

- Alkohol: 42 dětí (45,2 %) z celkového počtu 93 dětí (100 %)
- Cigarety: 31 dětí (33,3 %) z celkového počtu 93 dětí (100 %)
- Vapo: 11 dětí (11,8 %) z celkového počtu 93 dětí (100 %)
- Marihuana: 9 dětí (9,7 %) z celkového počtu 93 dětí (100 %)

Největší část respondentů, kterým již byla nabídnuta návyková látka, odpověděla, že jim byl nabídnut alkohol - 42 respondentů (45 %), posléze byly nejvíce nabízeny cigarety a ve výrazné menšině poté byla marihuana a Vapo.

⁷⁵ Vlastní průzkum 2025

Graf č. 7 Znáš někoho, kdo ještě navštěvuje ZŠ a ZUŠ Zliv a současně užívá návykové látky⁷⁶

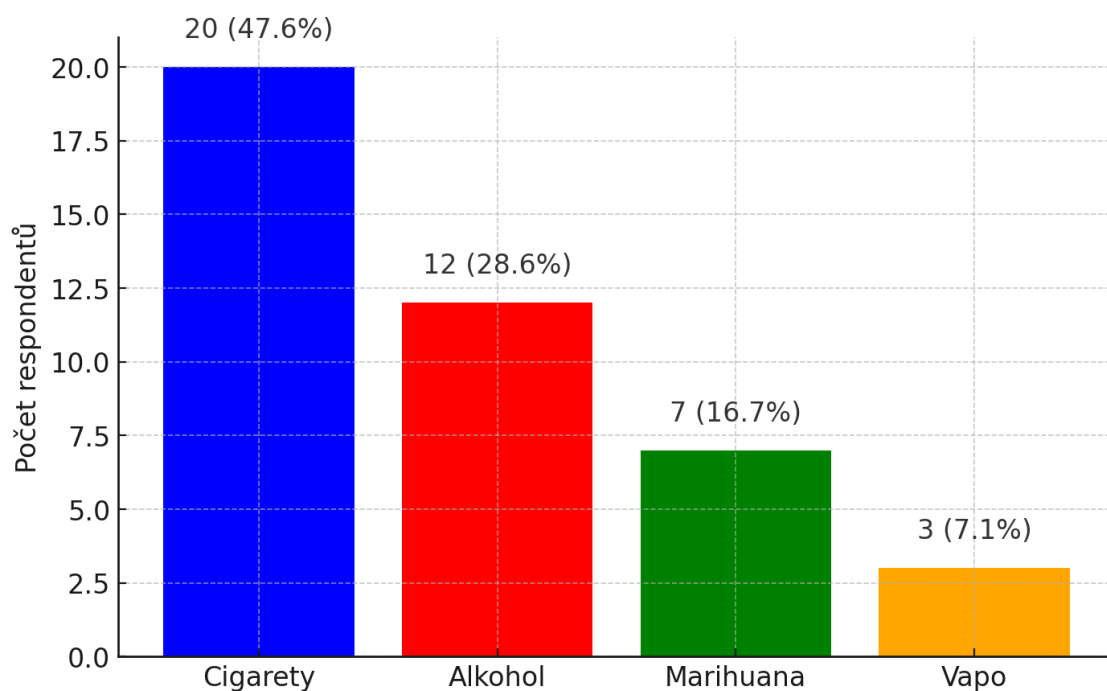

- Ano: 42 dětí (20,6 %) z 204 dětí (100 %)
- Ne: 162 dětí (79,4 %) z 204 dětí (100 %)

Drtivá většina respondentů na tuto otázku odpověděla (162 respondentů - 80 %), že nezná nikoho, kdo by na ZŠ a ZUŠ užíval návykové látky.

⁷⁶ Vlastní průzkum 2025

Graf č. 8 Pokud ano, jaké⁷⁷

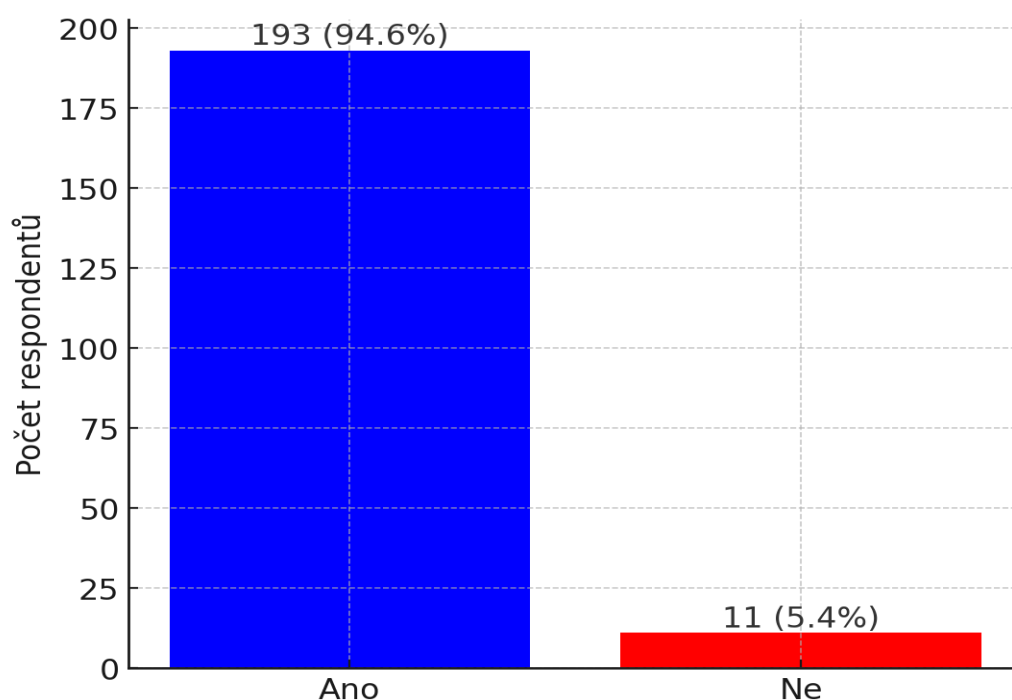

- Cigarety: 20 dětí (47,6 %) z 42 dětí (100 %)
- Alkohol: 12 dětí (28,6 %) z 42 dětí (100 %)
- Marihuana: 7 dětí (16,7 %) z 42 dětí (100 %)
- Vapo: 3 děti (7,1 %) z 42 dětí (100 %)

Ze 42 (100 %) respondentů, kteří uvedli, že znají někoho, kdo na ZŠ a ZUŠ užívá návykovou látku posléze uvedlo, že ví o dvaceti (47,6 %) žácích užívajících cigarety, dvanácti (28,6 %) žácích užívajících alkohol, sedmi (16,7 %) žácích užívajících marihuanu a třech (7,1 %) užívajících Vapo. Z této odpovědi plyne, že o mnoha uživatelích návykových látek, kterých je dle předchozích odpovědí celkem 77, žáci vůbec netuší.

⁷⁷ Vlastní průzkum 2025

Graf č. 9 Myslíš si, že jsou návykové látky pro člověka škodlivé⁷⁸

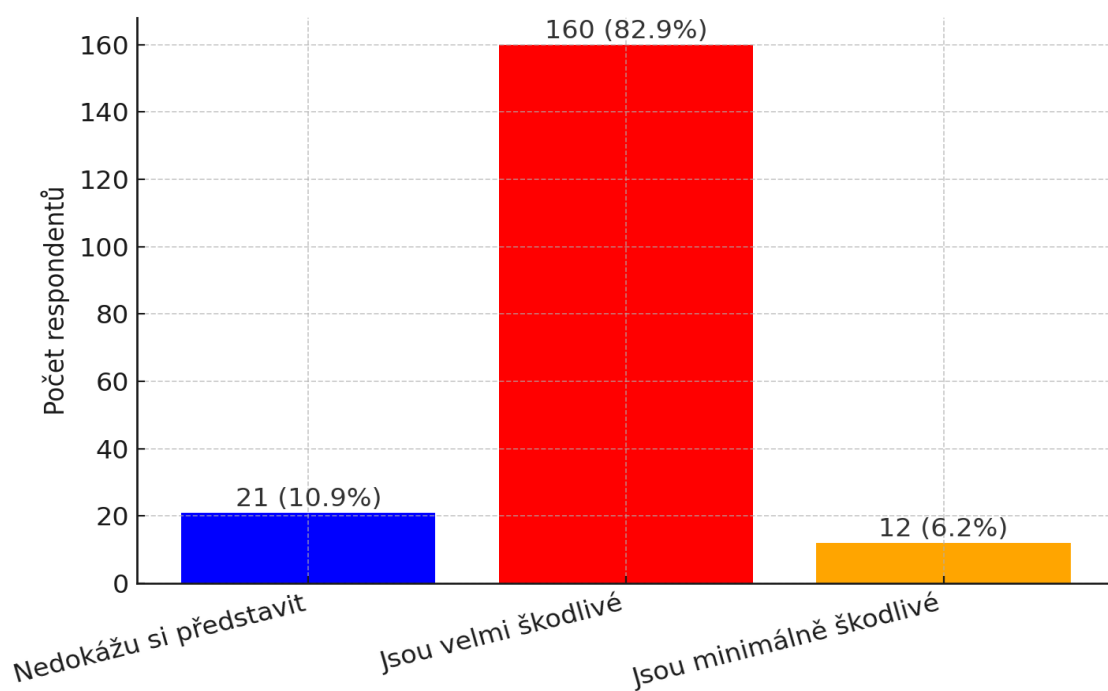

- Ano: 193 dětí (94,6 %) z 204 dětí (100 %)
- Ne: 11 dětí (5,4 %) z 204 dětí (100 %)

Z této otázky je naprosto zřejmé, že respondenti jsou si plně vědomi škodlivosti návykových látek. Drtivá většina z nich, celkem téměř 95 % (193 dětí), uvedla, že si je škodlivosti vědoma, přičemž dle počtu odpovědí ano, je zřejmé, že jsou si škodlivosti vědomi i pravidelní uživatelé návykových látek.

⁷⁸ Vlastní průzkum 2025

Graf č. 10 Pokud ano, v jakém rozsahu⁷⁹

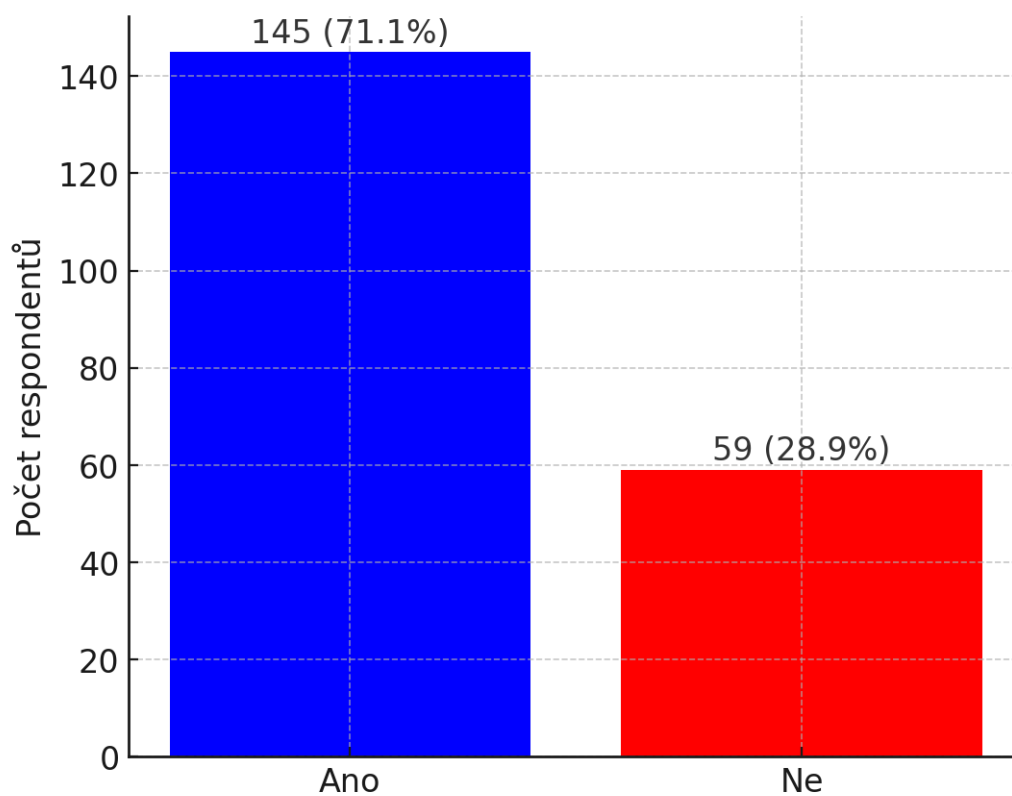

- Nedokážu si představit: 21 dětí (10,9 %) z 193 dětí (100 %)
- Jsou velmi škodlivé: 160 dětí (82,9 %) z 193 dětí (100 %)
- Jsou minimálně škodlivé: 12 (6,2 %) z 193 dětí (100 %)

Na základě předchozí otázky bylo dále zjištěno, že výrazná většina respondentů si je vědoma významné škodlivosti návykových látek, kdy tuto možnost zvolilo celkem 160 respondentů, celkem tedy 83 %.

⁷⁹ Vlastní průzkum 2025

Graf č. 11 Řešili jste ve škole s pedagogy problematiku návykových látek⁸⁰

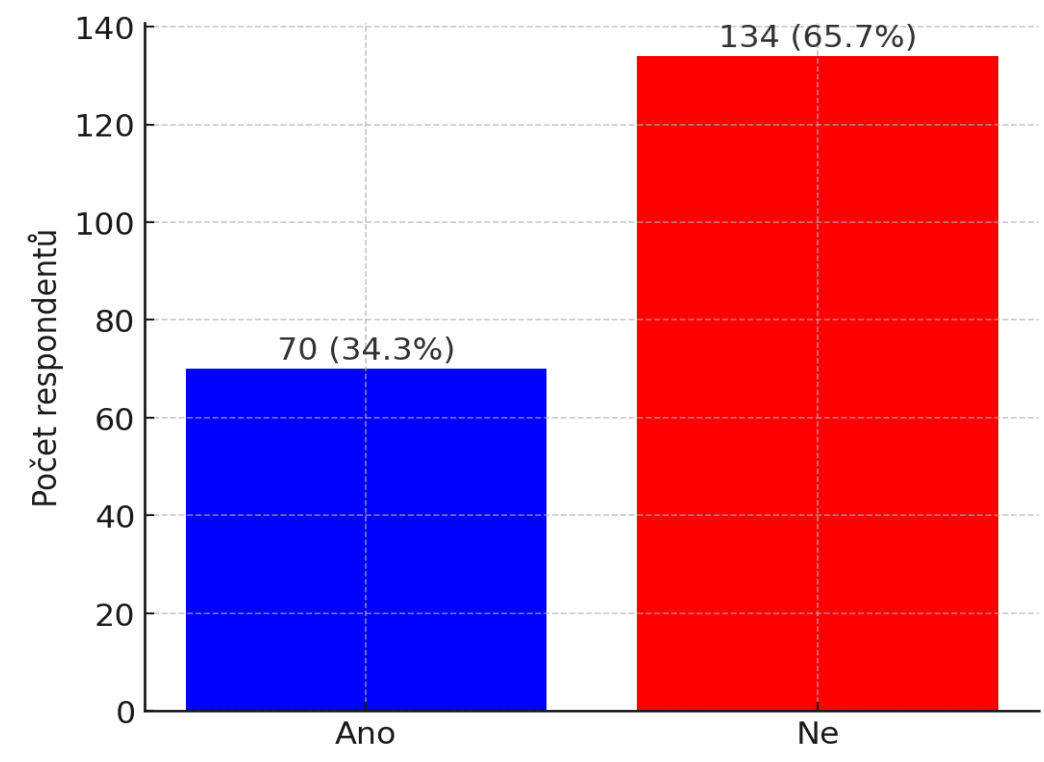

- Ano: 145 dětí (71,1 %) z 204 dětí (100 %)
- Ne: 59 dětí (28,9 %) z 204 dětí (100 %)

Výrazná většina respondentů 145 dětí (71 %) uvedla, že problematiku návykových látek již někdy v průběhu výuky či v rámci jiných příležitostí řešila s pedagogy.

⁸⁰ Vlastní průzkum 2025

Graf č. 12 Myslíš si, že se dají v tvém okolí snadno získat návykové látky⁸¹

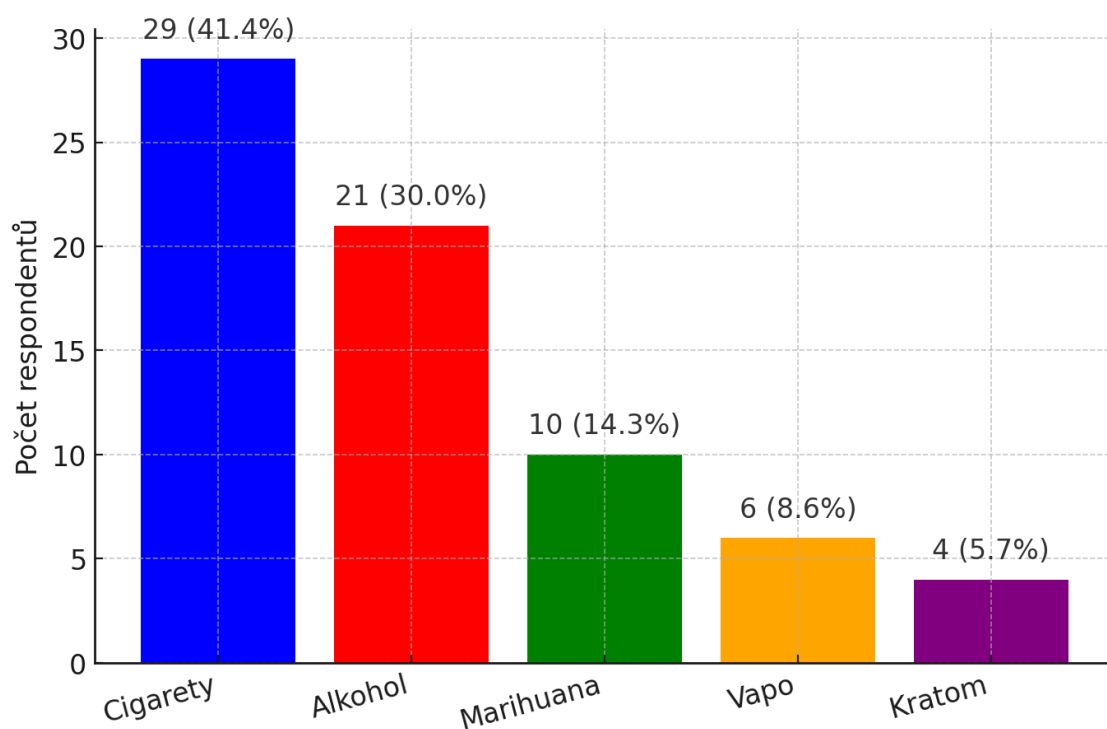

- Ano: 70 dětí (34,3 %) ze 204 dětí (100 %)
- Ne: 134 dětí (65,7 %) ze 204 dětí (100 %)

Většina z oslovených respondentů téměř 134 dětí (66 %) se domnívá, že se v jejich okolí nedají návykové látky sehnat snadno.

⁸¹ Vlastní průzkum 2025

Graf č. 13 Pokud ano, jaké⁸²

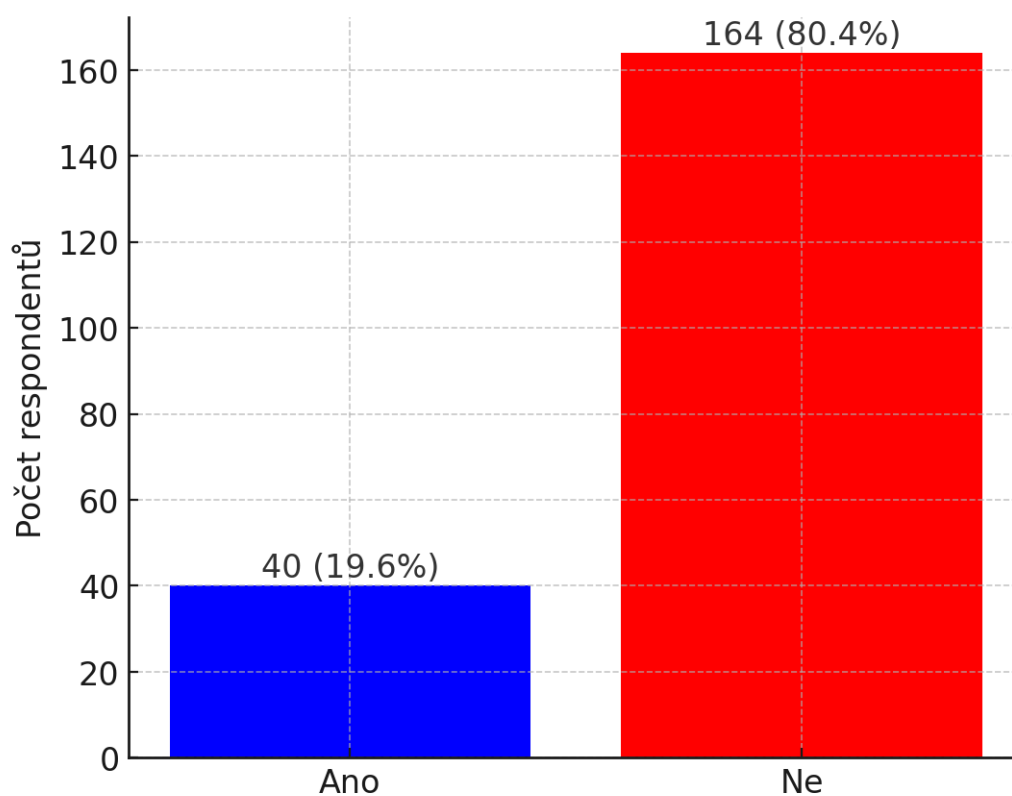

- Cigarety: 29 dětí (41,4 %) z 70 dětí (100 %)
- Alkohol: 21 dětí (30 %) z 70 dětí (100 %)
- Marihuana: 10 dětí (14,3 %) z 70 dětí (100 %)
- Vapo: 6 dětí (8,6 %) ze 70 dětí (100 %)
- Kratom: 4 dětí (5,7 %) ze 70 dětí (100 %)

Z respondentů, kteří si myslí, že se dají návykové látky v jejich okolí sehnat snadno, si nejvíce respondentů myslí, že nejsnadněji sehnatelnou návykovou látkou jsou cigarety, poté alkohol popřípadě také marihuana, která se již řadí mezi lehké typy drog.

⁸² Vlastní průzkum 2025

Graf č. 14 Myslíš si, že si ve svém věku můžeš legálně zakoupit návykovou látku⁸³

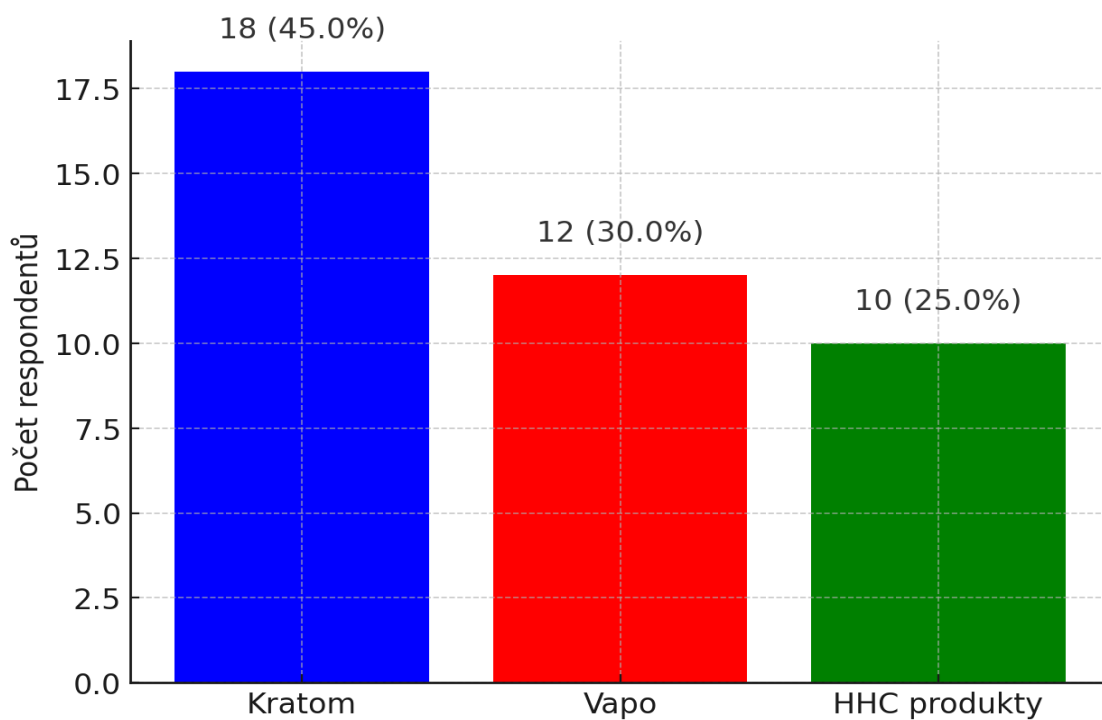

- Ano: 40 dětí (19,6 %) z 204 (100 %)
- Ne: 164 dětí (80,4 %) z 204 (100 %)

Významná většina respondentů 164 dětí (80 %) se domnívá, že návykové látky nemůže ve svém věku legálně zakoupit.

⁸³ Vlastní průzkum 2025

Graf č. 15 Pokud ano, jakou⁸⁴

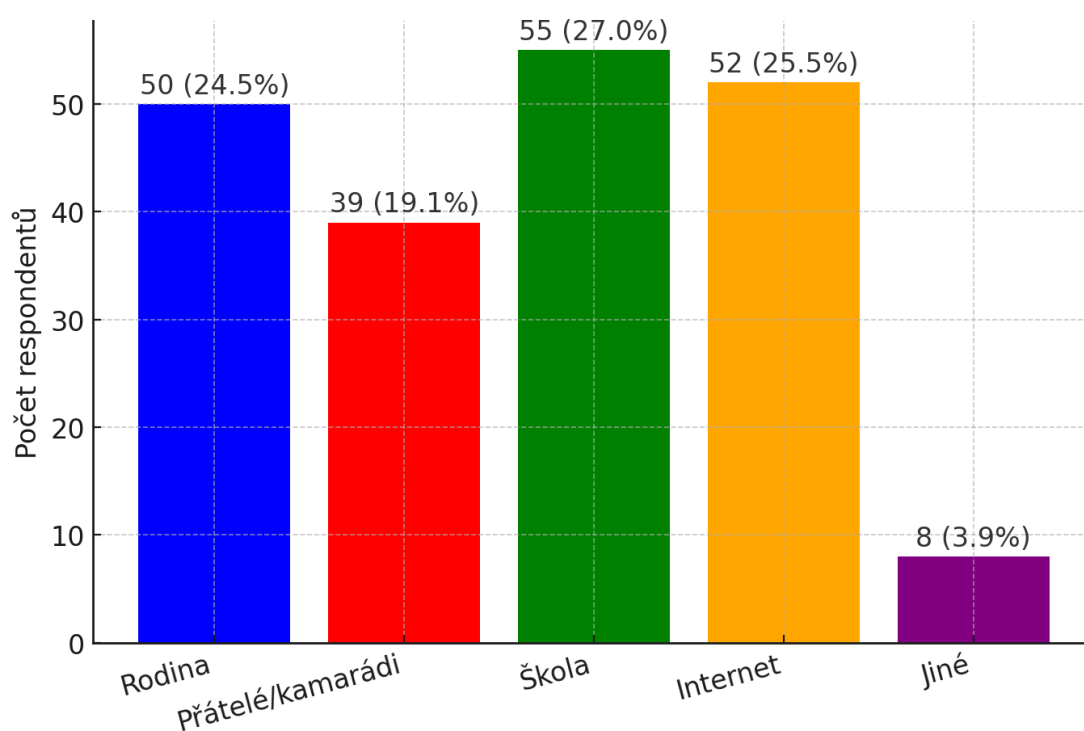

- Kratom: 18 dětí (45 %) z 40 (100 %)
- Vapo: 12 dětí (30 %) z 40 (100 %)
- HHC produkty: 10 dětí (25 %) z 40 (100 %)

Respondenti se posléze domnívají, že v případě možnosti legálního zakoupení konkrétní návykové látky se v praxi dá zakoupit Kratom, Vapo či různé HHC produkty.

⁸⁴ Vlastní průzkum 2025

Graf č. 16 Kde bys hledal/a informace o návykových látkách⁸⁵

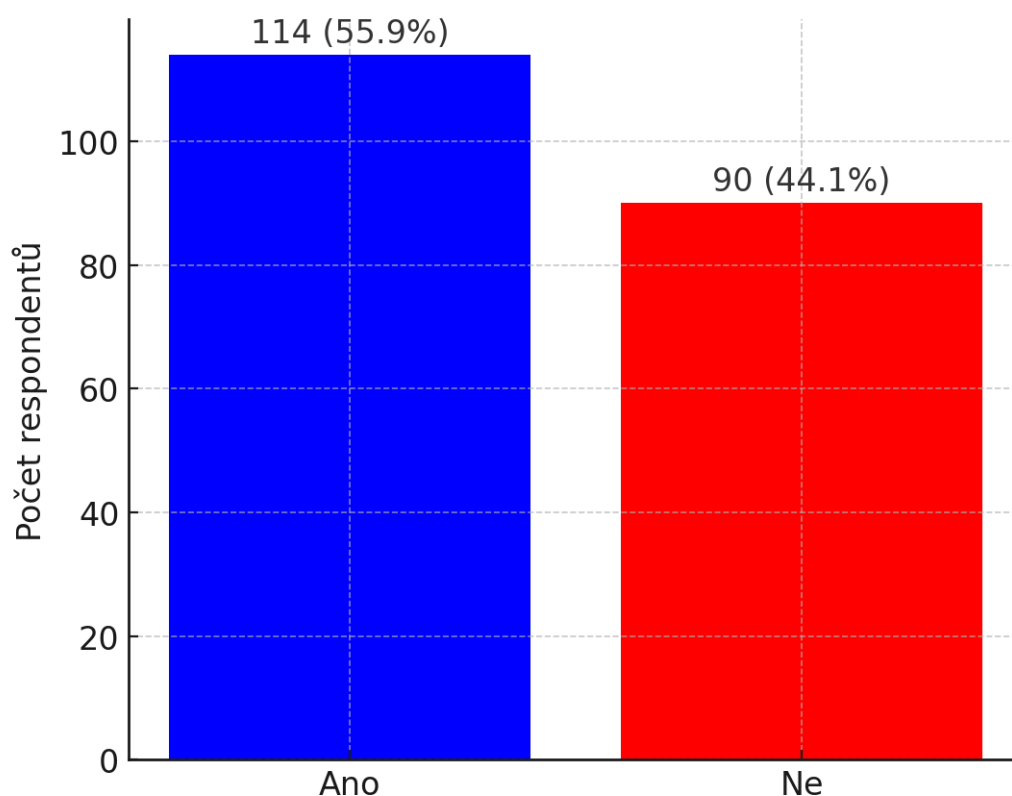

- Rodina: 50 dětí (24,5 %) z 204 (100 %)
- Přátelé/kamarádi: 39 dětí (19,1 %) z 204 (100 %)
- Škola: 55 dětí (27 %) z 204 (100 %)
- Internet: 52 dětí (25,5 %) z 204 (100 %)
- Jiné: 8 dětí (3,9 %) ze 204 (100 %)

V případě této otázky, kde by respondenti hledali informace o návykových látkách, se vzácně vyrovnaly jednotlivé odpovědi v možnostech u rodiny, na internetu a ve škole. O něco méně respondentů by informace hledalo u kamarádů, popřípadě by využilo zcela jiných možností.

⁸⁵ Vlastní průzkum 2025

Graf č. 17 Víš o nějakých preventivních programech na Vaší škole⁸⁶

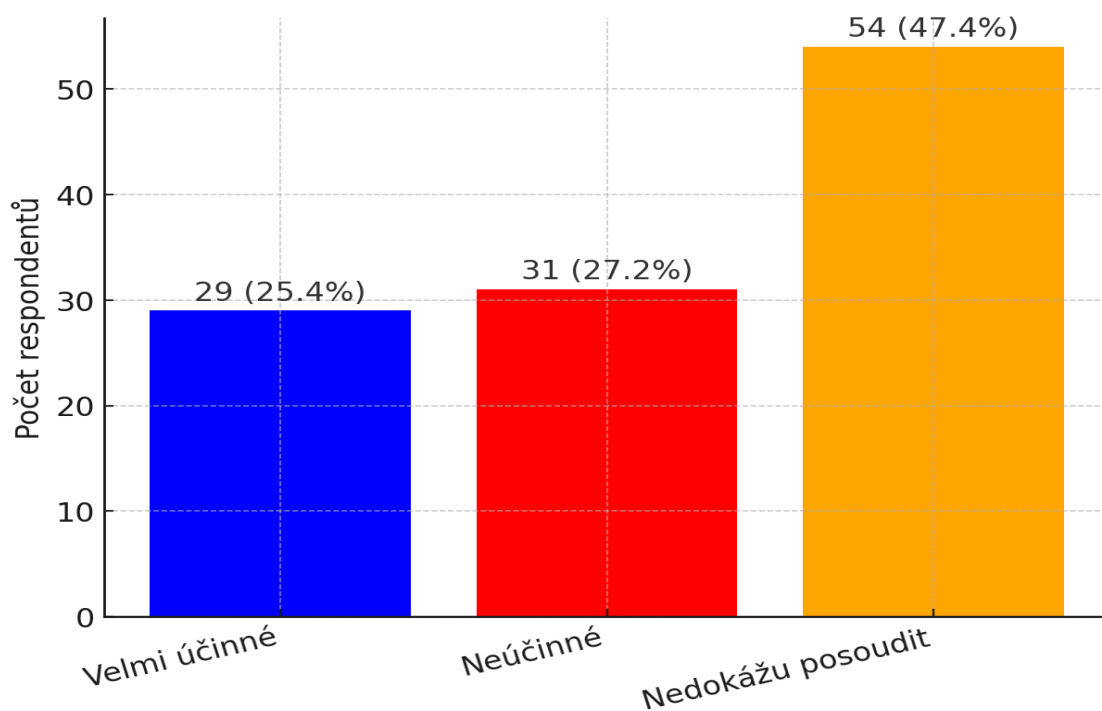

- Ano: 114 dětí (55,9 %) z 204 dětí (100 %)
- Ne: 90 dětí (44,1 %) z 204 dětí (100 %)

Mírná většina respondentů 114 dětí (56 %) uvedla, že ví o konkrétních preventivních programech, které jsou nabízeny žákům ze strany ZŠ a ZUŠ Zliv.

⁸⁶ Vlastní průzkum 2025

Graf č. 18 Pokud ano, jak účinné podle tebe jsou⁸⁷

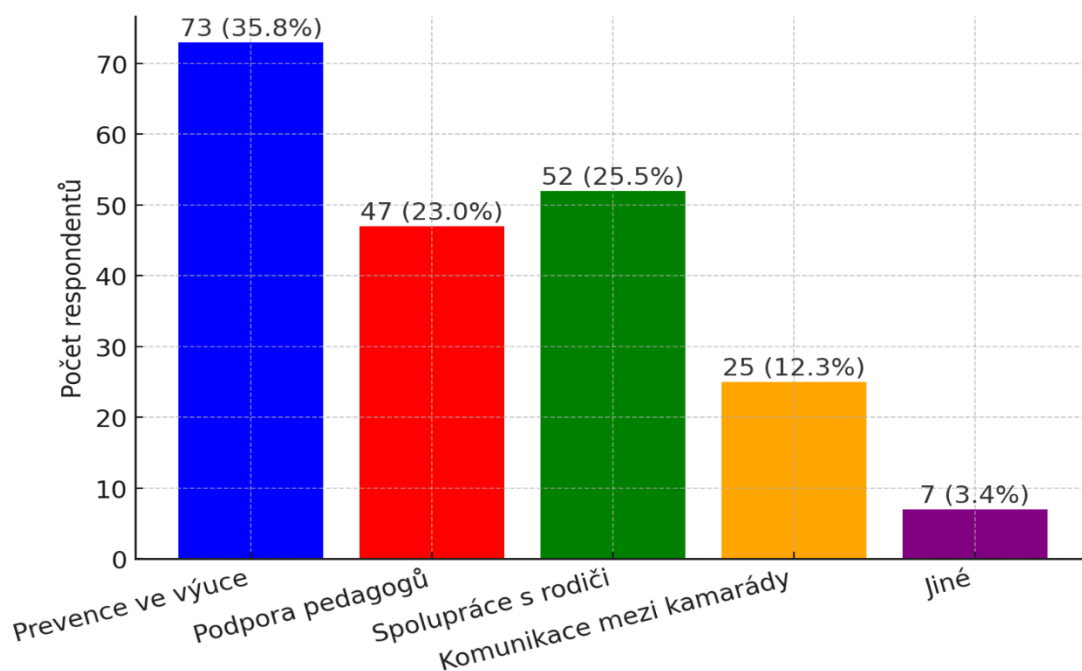

- Velmi účinné: 29 dětí (25,4 %) ze 114 dětí (100 %)
- Neúčinné: 31 dětí (27,2 %) ze 114 dětí (100 %)
- Nedokážu posoudit: 54 dětí (47,4 %) ze 114 dětí (100 %)

Z respondentů, kteří ví o konkrétních preventivních programech v rámci ZŠ a ZUŠ Zliv, uvedlo nejvíce z nich, že nedokáže současně posoudit jejich kvalitu a jejich účinnost v oblasti prevence. Současně také necelá třetina respondentů uvedla, že jsou tyto programy zcela neúčinné. Paradoxní je fakt, že prakticky totožný počet respondentů uvedl, že tyto preventivní programy jsou velmi účinné.

⁸⁷ Vlastní průzkum 2025

Graf č. 19 Jaká opatření by podle tebe mohla zlepšit prevenci⁸⁸

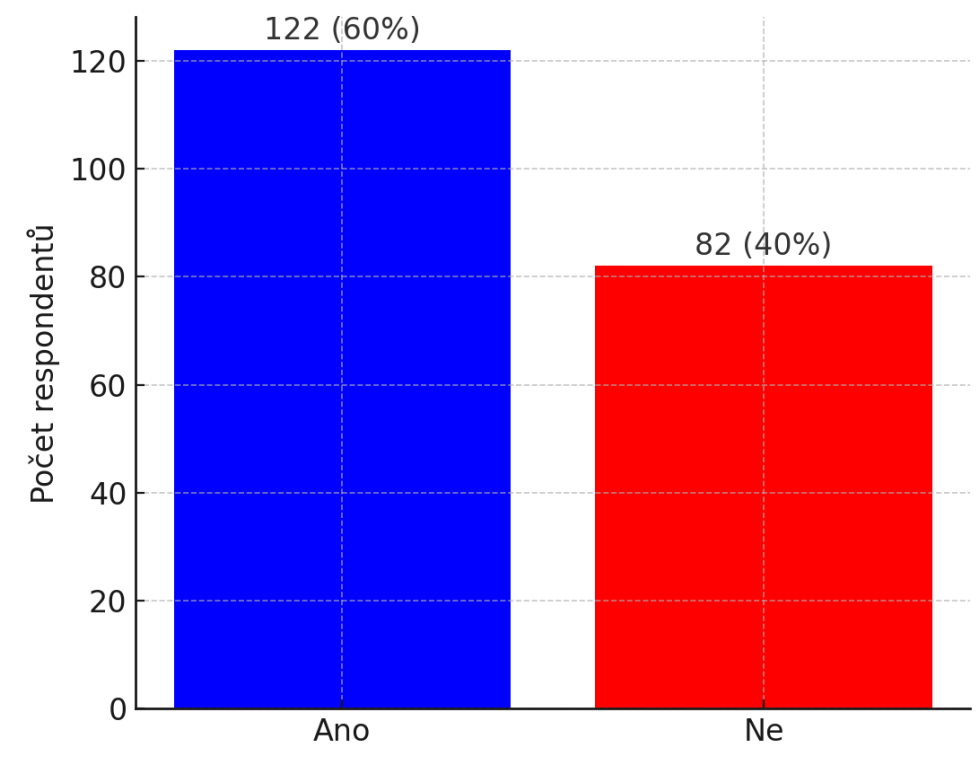

- Prevence ve výuce: 73 dětí (35,8 %) z 204 dětí (100 %)
- Podpora pedagogů: 47 dětí (23 %) z 204 dětí (100 %)
- Spolupráce s rodiči: 52 dětí (25,5 %) z 204 dětí (100 %)
- Komunikace mezi kamarády: 25 dětí (12,3 %) z 204 dětí (100 %)
- Jiné: 7 dětí (3,4 %) z 204 dětí (100 %)

Podle nejvyššího počtu respondentů téměř (36 %) 73 dětí, by nejvíce efektivním způsobem prevence bylo její provádění přímo v rámci výuky. Menší část respondentů posléze uvádí, že by prevence měla pocházet také z podpory pedagogů, ze spolupráce s rodiči či z komunikace mezi kamarády.

⁸⁸ Vlastní průzkum 2025

Graf č. 20 Mluvíte v rodině o problematice návykových látek⁸⁹

- Ano: 122 dětí (60 %) z 204 dětí (100 %)
- Ne: 82 dětí (40 %) z 204 dětí (100 %)

Většina respondentů (60 %) 122 dětí, na tuto poslední otázku z dotazníku uvedla, že v rámci rodiny mluví o problematice návykových látek.

⁸⁹ Vlastní průzkum 2025

8.5 Vyhodnocení hypotéz

Hypotéza č. 1 – Většina žáků ZŠ a ZUŠ Zliv docházející na druhý stupeň již někdy užila nějakou návykovou látku.

Hypotéza předpokládala, že většina respondentů, tedy žáků druhého stupně ZŠ a ZUŠ Zliv, již někdy užila návykovou látku. Na základě výsledků dotazníkového šetření bylo zjištěno, že z celkového počtu 204 respondentů uvedlo 77 žáků (37,7 %), že již někdy návykovou látku vyzkoušeli. Z tohoto počtu pak 17 respondentů (8,3 %) uvedlo, že návykovou látku užívají pravidelně. Naopak 127 žáků (62,3 %) odpovědělo, že žádnou návykovou látku nikdy neužili.

Vzhledem k tomu, že 127 z 204 respondentů (62,3 %) uvedlo, že žádnou návykovou látku nikdy neužili, zatímco pouze 77 respondentů (37,7 %) zkušenost s užíváním mají, **hypotéza nebyla potvrzena a je tedy vyvrácena.**

Hypotéza č. 2 – Většině žáků ZŠ a ZUŠ Zliv již byla návyková látka někým nabídnuta.

Hypotéza předpokládala, že většina respondentů se již setkala s nabídkou návykové látky. Na základě dotazníkového šetření bylo zjištěno, že 71 dětí (34,8 %) z celkového počtu 204 respondentů uvedlo, že jim návykovou látku nabídl kamarád nebo spolužák. Dalších 14 dětí (6,9 %) odpovědělo, že mají návykovou látku k dispozici doma, a 8 dětí (3,9 %) uvedlo, že jim byla nabídnuta cizím člověkem venku. Oproti tomu 111 dětí (54,4 %) uvedlo, že jim návyková látka nikdy nabídnuta nebyla.

Celkem tedy 93 respondentů (45,6 %) uvedlo, že se s nabídkou návykové látky již setkali, zatímco 111 respondentů (54,4 %) takovou zkušenost nemá. Vzhledem k tomu, že většina respondentů žádnou nabídku návykové látky nezaznamenala, **hypotéza nebyla potvrzena a je tedy vyvrácena.**

Hypotéza č. 3 - Všichni respondenti ví o škodlivosti návykových látek na zdraví, a celkové fungování, člověka.

Hypotéza předpokládala, že většina respondentů si je vědoma škodlivosti návykových látek. Výsledky dotazníkového šetření tuto domněnku potvrdily. Z celkového počtu 204 respondentů uvedlo 193 dětí (94,6 %), že si škodlivosti návykových látek jsou vědomy, zatímco pouze 11 dětí (5,4 %) odpovědělo, že si této škodlivosti vědomy nejsou.

Na základě těchto výsledků je zřejmé, že povědomí o negativních účincích návykových látek je mezi žáky velmi vysoké. Téměř 95 % respondentů si tuto skutečnost uvědomuje, přičemž mezi nimi mohou být i ti, kteří návykové látky sami užívají.

Hypotéza byla potvrzena.

Hypotéza č. 4 – Většina respondentů ví o konkrétních preventivních programech, které jsou na ZŠ a ZUŠ Zliv žákům nabízeny.

Hypotéza předpokládala, že většina respondentů je obeznámena s preventivními programy, které jsou na škole realizovány. Na základě výsledků dotazníkového šetření uvedlo 114 dětí (55,9 %) z celkového počtu 204 respondentů, že o konkrétních preventivních programech ví. Zbýlých 90 dětí (44,1 %) uvedlo, že s těmito programy obeznámeni nejsou.

Hypotéza tedy byla **potvrzena**, jelikož **mírná většina** respondentů uvedla, že o existenci preventivních programů mají povědomí.

Hypotéza č. 5 – Většina respondentů se o problematice užívání návykových látek baví se svými rodiči.

Hypotéza předpokládala, že většina respondentů otevřeně komunikuje o problematice návykových látek v rámci rodiny. Výsledky dotazníkového šetření tuto hypotézu potvrdily. Z celkového počtu 204 respondentů odpovědělo 122 dětí (60 %), že doma o této problematice mluví, zatímco 82 dětí (40 %) uvedlo, že se o návykových látkách v rodině nemluví.

Na základě těchto údajů lze konstatovat, že většina žáků má v rodině prostor pro otevřenou komunikaci na téma návykových látek. **Hypotéza tedy byla potvrzena.**

8.6 Shrnutí a diskuze

V rámci výzkumu, který byl prováděn prostřednictvím kvantitativní metody, technikou klasického dotazníkového šetření, bylo zjištěno mnoho velmi užitečných a potřebných informací, týkajících se prevence užívání návykových látek u žáků druhého stupně Základní školy a Základní umělecké školy Zliv.

Na začátku výzkumu bylo stanoveno celkem pět hypotéz, které se prostřednictvím odpovědí všech respondentů podařilo ve třech případech potvrdit, ale ve dvou případech se podařilo je naopak vyvrátit.

Mezi nejzávažnější zjištění patří skutečnost, že ne všechny děti ve věku 12 až 15 let považují užívání návykových látek za škodlivé nebo tuto informaci vůbec nemají. To ukazuje na nutnost efektivnější prevence, která zajistí, aby si všichni žáci byli vědomi rizik spojených s užíváním těchto látek.

Dalším znepokojivým faktem je nedostatečná informovanost dětí o preventivních programech, které škola nabízí. Zde vidím zásadní nedostatek na straně pedagogů a vedení školy, kteří by měli zajistit, že všichni žáci budou o těchto možnostech dobře informováni. Alarmující je také to, že zkušenost s návykovými látkami přiznalo 38 % respondentů, což znamená, že více než každé třetí dítě se s nimi již setkalo. Přestože toto číslo není překvapivé, nelze ho považovat za přijatelné.

Je však důležité vzít v úvahu, že žáci nemuseli vždy odpovídat zcela pravdivě. U podobně citlivých témat může docházet k záměrnému zkreslení odpovědí – ať už z obav, studu nebo snahy odpovídat tak, jak si myslí, že se od nich očekává. Výsledky proto nelze brát jako naprosto přesný obraz reality, ale spíše jako orientační ukazatel trendů a postojů.

Pozitivním zjištěním je, že děti o této problematice často hovoří se svými rodiči, kteří mohou hrát klíčovou roli v prevenci. Tento fakt naznačuje, že rodinné prostředí je v této oblasti důležitým faktorem, který by měl být podporován.

Na základě výsledků výzkumu doporučuji intenzivnější působení pedagogů a školy v rámci prevence užívání návykových látek u vlastních žáků, například prostřednictvím výkladu ve výuce či školských přednášek a seminářů, přičemž je nutné

děti seznámit také s možnostmi, kterými disponují v případě řešení již vzniklých problémů v této oblasti. Současně je nutné doporučit také obecné zpřísnění prodeje návykových látek nezletilým osobám a významnější kontroly a také postihy v oblasti poskytnutí jakýchkoli návykových látek jak vůči osobám zletilým, tak také vůči osobám nezletilým.

Závěr

Tato práce se zabývala problematikou užívání návykových látek u žáků druhého stupně základní školy, jejich postojem k této problematice a možnostmi prevence. Jak ukázala teoretická část, jedná se o komplexní společenský problém, který má nejen zdravotní, ale i sociální a právní dopady. Výzkumná část pak poskytla důležité poznatky o tom, jak děti vnímají rizika spojená s užíváním návykových látek a jaké jsou jejich zkušenosti s tímto fenoménem.

Cílem této práce bylo jednak teoreticky vymezit problematiku užívání návykových látek u dětí a mladistvých, jednak zjistit postoje a zkušenosti žáků ZŠ a ZUŠ Zliv v této oblasti. Na základě výsledků výzkumu lze konstatovat, že tyto cíle byly splněny. Výsledky ukázaly, že značná část dětí si není plně vědoma rizik spojených s užíváním návykových látek, což poukazuje na nutnost zlepšení preventivních opatření a edukace. Zároveň se ukázalo, že někteří žáci již mají osobní zkušenost s návykovými látkami, což je alarmující zjištění vyžadující pozornost nejen ze strany škol, ale i rodičů a dalších institucí.

Přínosem této práce je nejen shrnutí teoretických poznatků o dané problematice, ale zejména konkrétní data získaná prostřednictvím výzkumu. Tyto informace mohou posloužit jako podklad pro efektivnější preventivní opatření a zlepšení informovanosti žáků. Výsledky rovněž ukázaly, že je nutné zajistit větší dostupnost preventivních programů a efektivněji informovat žáky o jejich možnostech v případě, že se setkají s problematikou užívání návykových látek.

Zároveň je důležité zmínit, že při interpretaci výsledků je třeba brát v úvahu možnost zkreslení odpovědí ze strany respondentů. Některé děti mohly odpovídat neupřímně z obavy před hodnocením či nepochopením otázky.

Na základě získaných poznatků je zřejmé, že prevence v oblasti užívání návykových látek by měla být intenzivnější a lépe cílená. Klíčovou roli by měli hrát nejen pedagogové a rodiče, ale i širší veřejnost a státní instituce, které by měly přispět k regulaci dostupnosti návykových látek pro mladistvé.

Tato práce tedy nejen splnila stanovené cíle, ale zároveň poukázala na oblasti, které si zaslouží další pozornost a rozvoj. Věřím, že získané poznatky mohou přispět k lepší ochraně dětí a mladistvých před negativními dopady užívání návykových látek a k efektivnějším preventivním opatřením.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

1. BAUM, D., GOJOVÁ, A. *Výzkumné metody v sociální práci*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2014. 356 s. ISBN 978-80-7464-390-3.
2. ČEVELA, R., ČELEDOVÁ, L., DOLANSKÝ, H. *Výchova ke zdraví pro střední zdravotnické školy*. Praha: Grada. 2009. 112 s. ISBN 978-80-247-2860-5.
3. ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007. 191 s. ISBN 978-80-247-2014-2.
4. FISCHER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. 1. vyd. Praha, Grada. 2009. 224 s. ISBN: 978-80-247-2781-3.
5. GANERI, A. *Drogy: Od extáze k agonii*. 1. české vyd. Praha: Amulet, 2001. 152 s. ISBN 80-86299-70-8.
6. GOODYER, P. *Drogy + teenager*. 1. české vyd. Praha: Slovanský dům, 2001. 162 s. ISBN 80-86421-44-9.
7. GRÍVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. *Kriminologie*. 4. aktual. vyd., Praha: Wolters Kluwer. 2014. 536 s. ISBN 978-80-7478-614-3.
8. IBL, P. *Kriminologie*. Karlovy Vary: Vysoká škola Karlovy Vary, 2014. 257 s. ISBN 978-80-87236-22-2.
9. JÚVA, V. *Základy pedagogiky pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido, 2001. 118 s. ISBN 80-8593-195-8.
10. KALINA, K a kol. *Glosář pojmů z oblasti drogových závislostí*. Praha: o.s. Filia Nova. 2001. 118 s. ISBN 80-238-8014-4.
11. KALINA, K a kol. *Klinická adiktologie*. Praha: Grada Publishing. 2015. 696 s. ISBN 978-80-247-4331-8.
12. KALINA, K a kol. *Drogy a drogové závislosti: mezioborový přístup*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003. 319 s. ISBN 80-86734-05-6.
13. KALINA, K a kol. *Základy klinické adiktologie*. Praha: Grada, 2008. 388 s. ISBN 978-80-247-1411-0.
14. KOTULÁN, J a kol. *Zdravotní nauky pro pedagogy*. 3. vyd. Brno, Masarykova univerzita, 2012. 258 s. ISBN 978-80-210-5763-0.
15. MAHDALÍČKOVÁ, J. *Víme o drogách všechno?*. Praha: Wolters Kluwer. 2014. 124 s. ISBN 978-80-7478-589-4.
16. MACHOVÁ, J., KUBÁTOVÁ, D. *Výchova ke zdraví pro učitele*. Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem. 2009. 296 s. ISBN 978-80-247-2715-8.
17. MAŘÍKOVÁ, H., LINHART, J., VODÁKOVÁ, A. *Velký sociologický slovník*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996. 1627 s. ISBN 80-7184-311-3.
18. MIOVSKÝ, M., SKÁCELOVÁ, L., ZAPLETALOVÁ, J., NOVÁK, P. *Primární prevence rizikového chování ve školství*. Praha: SCAN, 2010. 260 s. ISBN 978-80-87258-47-7.

19. MÜHLPACHR, P. *Sociopatologie*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008. 194 s. ISBN 978-80-210-4550-7.
20. NEŠPOR, K., CSÉMY, L. *Alkohol, drogy a vaše děti: jak problémům předcházet, jak je včas rozpoznat a jak je zvládat*. 5. vyd. Praha: Sdružení FIT IN - Rodiče proti drogám, 2003. 102 s. ISBN 80-260-3873-8.
21. NEŠPOR, K., CSÉMY, L. *Léčba a prevence závislostí: Příručka pro praxi*. 1. vyd. Praha: Psychiatrické centrum, 1996. 199 s. ISBN 80-85121-52-2.
22. NEŠPOR, K. *Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby*. 4. vyd. Praha: Portál, 2011. 176 s. ISBN 978-80-7367-908-8.
23. PAPŘOKOVÁ, A. *Techniky sociologického výzkumu*. Ostrava: Vysoká škola báňská, 2012. 106 s. ISBN 978-80-248-2931-9.
24. PROCHÁZKA, M. *Metodik prevence a jeho role na základní škole*. Libice nad Vltavou: Pasparta, 2019. 124 s. ISBN 978-80-88290-28-5.
25. SCHEINOST, M a kol. *Kriminalita očima kriminologů*. Praha: IKPS, 2010. 232 s. ISBN 978-80-7338-096-0.
26. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro sociální pracovníky*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2003. 197 s. ISBN 80-7083-730-6.
27. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. 528 s. ISBN 80-7178-308-0.
28. VALÍČEK, Pavel. *Rostlinné omamné drogy*. Benešov: Start, 2000. 191 s. ISBN 80-8623-109-7
29. VÁLKOVÁ, H., KUČTA, J., HULMÁKOVÁ, J. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2019. 616 s. ISBN 978-80-7400-732-3.

Legislativní dokumenty

1. ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In: Sbírka zákonů, Česká republika. 2009. částka 11
2. ČESKO. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: Sbírka zákonů, Česká republika. 2004. částka 190

Elektronické zdroje

1. CARPENTIER, Chloé. *Drugs and crime — a complex relationship: Drugs in focus* [online]. ©2007 [cit. 2025-03-19]. ISSN 1681-5157. ISBN 1681-5157. Dostupné z WWW: http://www.euda.europa.eu/html.cfm/index36331EN.html_en

2. ČESKO. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČR. MŠMT: *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+*. [online] MŠMT, ©2020. [cit. 2025-01-07] Dostupné z WWW: <<https://www.msmt.cz/file/54104/>>
3. ČESKO. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČR. MŠMT: *Prevence - Problematika primární prevence rizikového chování*. [online] MŠMT, ©2021. [cit. 2025-01-07] Dostupné z WWW: <<https://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/prevence>>
4. CHALUPA, Petr. *Nebezpečné je i vapování. Dvojnásobně zvyšuje riziko erektilní dysfunkce*. [online] ©2021. [cit. 2025-03-04] Dostupné z WWW: <https://www.idnes.cz/xman/styl/vapovani-erektilni-dysfunkce-sex-koureni-cigareta-elektronicka.A211213_060307_xman-styl_fro>

Seznam grafů

Graf č. 1 Užil/a jsi někdy nějakou návykovou látku	45
Graf č. 2 Pokud ano, jakou	46
Graf č. 3 Při jaké příležitosti to bylo	47
Graf č. 4 Proč ses rozhodl/a užít návykovou látku.....	48
Graf č. 5 Byla ti někdy návyková látka nabídnuta k užití	49
Graf č. 6 Pokud ano, jaká	50
Graf č. 7 Znáš někoho, kdo ještě navštěvuje ZŠ a ZUŠ Zliv a současně užívá návykové látky.....	51
Graf č. 8 Pokud ano, jaké	52
Graf č. 9 Myslíš si, že jsou návykové látky pro člověka škodlivé	53
Graf č. 10 Pokud ano, v jakém rozsahu.....	54
Graf č. 11 Řešili jste ve škole s pedagogy problematiku návykových látek.....	55
Graf č. 12 Myslíš si, že se dají v tvém okolí snadno získat návykové látky.....	56
Graf č. 13 Pokud ano, jaké	57
Graf č. 14 Myslíš si, že si ve svém věku můžeš legálně zakoupit návykovou látku.....	58
Graf č. 15 Pokud ano, jakou	59
Graf č. 16 Kde bys hledal/a informace o návykových látkách.....	60
Graf č. 17 Víš o nějakých preventivních programech na Vaší škole.....	61
Graf č. 18 Pokud ano, jak účinné podle tebe jsou	62
Graf č. 19 Jaká opatření by podle tebe mohla zlepšit prevenci.....	63
Graf č. 20 Mluvíte v rodině o problematice návykových látek.....	64

Seznam příloh

Příloha – dotazník 1.....	77
---------------------------	----

Přílohy

Příloha: dotazník

Dobrý den,

jsem student vysoké školy v Českých Budějovicích(VŠERS), kde v rámci ukončení mého studia zpracovávám akademickou práci na téma Prevence užívání návykových látek na základních školách, se zaměřením na druhý stupeň Základní školy Zliv. Její součástí je výzkumná část, kde pro sběr dat a informací ke sledovanému byla vybrána metoda dotazníku. Na základě toho bych Vás chtěl požádat o jeho vyplnění. Zároveň Vás prosím o aktivní přístup a objektivní vyplnění všech otázek, neboť některé otázky na sebe navazují a dotazník by jinak ztrácel smysl. Vámi vybrané odpovědi zaškrtněte. Dotazník je anonymní a slouží jen pro účely této práce. Po vyhodnocení všech dotazníků a dotazníkových otázek pak dojde k jejich skartaci, aby nedošlo ke zneužití získaných dat a informací.

Předem děkuji za jeho vyplnění a Vaši spolupráci. Volte vždy pouze jednu odpověď na otázky 😊.

Základní údaje

1. Pohlaví:

- ☐ Chlapec
- ☐ Dívka

2. Třída: _____

Otázka č. 1

Užil/a jsi někdy nějakou návykovou látku?

- ☐ Ne, nikdy
- ☐ Ano, vyzkoušel/a jsem
- ☐ Ano, užívám pravidelně

Otázka č. 2

Pokud ano, jakou? (zakroužkujte všechny možnosti, které platí):

- Alkohol
- Marihuanu
- Kratom
- Výrobky s HHC
- Cigaretu / elektronickou cigaretu
- Vapo
- Tabákový sáček
- Pervitin
- Extázi
- Jiné: _____

Otázka č. 3

Při jaké příležitosti to bylo?

- [] sám/sama ze zvědavosti
- [] doma
- [] venku s kamarády
- [] při oslavě s kamarády
- Jiné: _____

Otázka č. 4

Proč ses rozhodl/a užít návykovou látku?

- [] stres nebo tlak ve škole
- [] stres nebo tlak doma
- [] zvědavost nebo experimentování
- [] tlak od kamarádů

Jiné: _____

Otázka č. 5

Byla ti někdy návyková látka nabídnuta k užití?

- ☐ Ano, kamarádem/spolužákem
- ☐ Ano, mám k dispozici doma
- ☐ Ano, cizím člověkem někde venku
- ☐ Ne

Otázka č. 6

Pokud ano, jaká(napiš)

- _____

Otázka č. 7

Znáš někoho, kdo ještě navštěvuje ZŠ a ZUŠ Zliv a současně užívá návykové látky?

- ☐ Ano
- ☐ Ne

Otázka č. 8

Pokud ano, jaké? (napiš)

- _____

Otázka č. 9

Myslíš si, že jsou návykové látky pro člověka škodlivé?

- ☐ Ano
- ☐ Ne

Otázka č. 10

Pokud ano, v jakém rozsahu?

- ☐ nedokážu si představit
- ☐ jsou velmi škodlivé
- ☐ jsou minimálně škodlivé

Otázka č. 11

Řešili jste ve škole s pedagogy v rámci výuky již problematiku návykových látek?

- ☐ Ano
- ☐ Ne

Otázka č. 12

Myslíš si, že se dají v tvém okolí snadné získat návykové látky?

- ☐ Ano
- ☐ Ne

Otázka č. 13

Pokud ano, jaké? (napíš):

- _____

Otázka č. 14

Myslíš si, že si v tvém věku můžeš legálně zakoupit návykovou látku?

- ☐ Ano
- ☐ Ne

Otázka č. 15

Pokud ano, jakou? (napíš):

- _____

Otázka č. 16

Kde se dají získat informace o návykových látkách?

- ☐ rodina
- ☐ přátelé/kamarádi
- ☐ škola
- ☐ internet
- Jiné: _____

Otázka č. 17

Víš o nějakých preventivních programech na Vaší škole, které se zaměřují na problematiku návykových látek?

- ☐ Ano
- ☐ Ne

Otázka č. 18

Pokud ano, jak účinné podle tebe tyto program jsou?

- ☐ velmi účinné
- ☐ neúčinné
- ☐ nedokážu posoudit

Otázka č. 19

Jaká opatření by podle tebe mohla zlepšit prevenci zaměřenou na užívání návykových látek ve školním prostředí?

- ☐ prevence ve výuce
- ☐ podpora ze strany pedagogů
- ☐ spolupráce s rodiči
- ☐ komunikace mezi kamarády
- Jiné: _____

Otázka č. 20

Mluvili jste nebo mluvíte v rodině o problematice závažnosti, rizicích a dopadech s užíváním návykových látek?

- ☐ Ano

- ☐ Ne